

DE OORLOG, 19 september 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27821]

[Zaterdag 19 September 1914]

Inhoudsopgave 19 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27821]	1
DE OORLOG	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	2
Duitsche successen.	2
De slag in Frankrijk.	2
Dum-dums.	3
Om en bij den strijd. IV.	3
Van het Oostelijk oorlogstooneel.	5
Het Duitsche leger in het Oosten.	5
In Oost-Pruisen.	5
Russische successen.	5
BELGIË.	5
Een luchtschip.	5
Aan de grens.	6
DUITSCHLAND.	6
Luchtschepen.	6
ENGELAND.	6
De Engelsche Troonrede ter verdaging van het Parlement.	6
DENEMARKEN.	6
De Deensche neutraliteit.	6
VEREENIGDE STATEN.	6
Vredespogingen.	6
Nederland en de Oorlog.	6
Pour les blessés français.	6
Waarvoor couranten ook nuttig kunnen zijn.	7
De Nederlandsche handelsreizigersvereniging.	7
Oproep aan de Nederlandsche landweermannen en miliciens.	7
De haven van Rotterdam.	7
Molestrisico voor stoomtrawlers.	8
Te Maastricht.	8
De Nederlandsche scheeps-hypotheekbanken en het Engelsche prijzenhof.	9
DE PERS.	9
Socialisten en mobilisatie.	9
Posterijen en Telegrafie.	10
BEURS EN NIJVERHEID.	10
De Berlijnsche Beurs.	10
Rusland's buitenlandse handel.	10
Handelscrisis in Uruguay.	10
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27821]	11
DE OORLOG	11
De algemeene toestand.	11
Op het Westelijk oorlogstooneel.	12
De slag a/d. Aisne.	12
Het Fransche communiqué over den slag.	13
Het officieele Engelsche relaas over den grooten slag.	13
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	15
De Oostenrijksche cavalerie.	15
BELGIE.	15
Om en bij den strijd. V.	15
Door het hartje van België.	16
Koning Albert van België over den oorlog.	18
Een "Taube" boven Antwerpen.	19
FRANKRIJK.	19
Nieuws van het oorlogsterrein.	19
Voorbarig.	21
Hervatting van het onderwijs.	21
Een mislukte aanslag.	21
ENGELAND.	21
Binnenlandsche politiek.	22
Lord Kitchener's leger.	23

Kapitein Stewart.	23
Een rede van Asquith.	24
Aanbiedingen van steun.	24
Het Canadeesche oorlogsfonds.	24
RUSLAND.	24
Krijgsgevangenen in Rusland.	24
SPANJE.	24
TURKIJE.	24
De capitulatiën.	24
Van Dag tot Dag.	24
Nederland en de oorlog.	26
Kunst en weldoen.	26
De Noordam.	26
De Kerk en de nooden.	27
Gehuwde vrouwen in kampementen enz.	28
Ontwikkeling van gedetacheerde militairen.	28
Gezelligheid op de forten.	28
Posterijen en Telegrafie.	28
DUITSCHLAND.	28
De stemming in Duitschland.	28
Pijlen als wapen van vliegers.	29
Arbeid voor krijgsgevangenen.	29
De mobilisatie.	29
Von Hausen en Von Einem.	30
Hoogverraad.	30
BELGIË.	30
De vice-consul van Argentinië doodgeschoten.	30
OOSTENRIJK-HONGARIJE.	30
Matrozen in Russische gevangenschap.	30
ROEMENIE.	31
De houding van Roemenië.	31
OOST-AZIË.	31
De stemming in China.	31

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD.

DE OORLOG

10 **Duitsche successen. — Belgische en Fransche brieven. — Een Russische generaal voor den krijgsraad. — Een luchtschip boven Zeeuwsch Vlaanderen. — Vredespogingen.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Duitsche successen.

15 BERLIJN, 18 Sept. (W. B.) Officieel wordt hedenmorgen uit het groote hoofdkwartier gemeld, ter aanvulling van het bericht van gisteravond: Het Fransche dertiende en vierde legercorps en velen van een andere divisie zijn gisteren ten zuiden van Noyon beslissend verslagen. Zij verloren vele batterijen. Vijandelijke aanvallen tegen
20 verschillende gedeelten van het front zijn op bloedige wijze afgeslagen, eveneens is een beweging der Fransche Alpenjagers in de Vogezen langs het dal van de Bruche teruggeslagen. Bij de bestorming van het kasteel Brimont bij Reims zijn 2500
gevangenen gemaakt. Ook overigens zijn in den open veldslag gevangenen gemaakt en kanonnen vermeersterd, waarvan het aantal niet te overzien is.

25 **De slag in Frankrijk.**

PARIJS, 18 Sept. (Reuter.) De slag duurde den 17den voort over het geheele front van de Oise tot het landschap Woëvre zonder belangrijke veranderingen op eenig punt. De Duitschers beproefden driemaal de Engelschen terug te dringen, doch hun pogingen daartoe mislukten. Wij avanceerden op zekere punten in de richting van de hoogten ten
30 noorden van de Aisne en sloegen hevige nachtelijke tegenaanvallen tusschen Craonne en Reims terug, en keerden evenzoo een aanval op Reims. Tusschen Reims en het Argonnewoud legden de Duitschers belangrijke versterkingswerken aan en namen zij een volstrekt defensieve houding aan. In Lotharingen en de Vogezen nemen zij eveneens verdedigingsposities in, in de nabijheid van de grens. De situatie bleef onveranderd
35 ter hoogte van het landschap Woëvre en het Argonnewoud.

Dum-dums .

Het ministerie van buitenlandsche zaken te Londen maakt bekend, dat, volgens een mededeeling in de Zwitsersche bladen, een dokter geen verschil heeft gevonden in den aard van de wonden van Franschen en Duitschers in de militaire hospitalen van Ludwig en Huningen; geen sporen van dum-dum-kogels. Ook werd een verklaring gepubliceerd in het Münchener Medisch Weekblad, van een Duitschen dokter aan het front, die geen merkbaar verschil constateerde in wonden van vrienden en vijanden bij een 600 tal gewonden.

Om en bij den strijd. IV.

BRUSSEL, 15 September.

Zelf op weg gaand om stof te verzamelen voor een nieuwen brief, vertrouw ik de zorg voor het beloofde verhaal omtrent den tocht van Maubeuge naar Mons en ons verblijf aldaar toe aan de beproefde zorgen van den kordaten collega-chauffeur, die allicht ook nog wel wat zal weten te vertellen van den verderen tocht naar Brussel, een tocht vol gebeurlijkheden, die mij buitengemeen, maar hem nog meer interesseerde. Hij is aan 't woord. Als een subtiel en licht voorwerp ligt de pen in de hand, die lange dagen achtereen het stuur moest wenden en keeren tusschen het puin en de strijdresten, die de wegen versperren om en bij den strijd. Een nieuwe en lugubere sport is het geworden, om tusschen den in puin en afval uiteengestorten trots van een rijk land door te manoeuvreeren, teneinde het doel te bereiken, dat vèr weg ligt, steeds verder weg, en ietwat onzeker in de toekomst staande... de Deutsche bestuurders der vele wagens in dezen "Auto-Krieg" hebben het snel geleerd. Bij Maubeuge dan, op de wegen die het nog versche slagveld doorkruisen, was nog niet alles hersteld. Diepe en breede gaten hadden de granaten in den weg en op de velden geslagen; het was de Oostenrijksche artillerie die hier den Duitschen aanval op het sterke Maubeuge gesteund had: zwaar geschut, dat op speciale automobielen vervoerd wordt. De Deutsche pioniers raakten er niet over uitgepraat: "fast senkrecht schiessen die Dinger, und auf weiter Distanz, aber sicher!" Zij verhaalden ook van hun eigen pioniersgeschut, dat vele kilo's dynamiet op de pantserkoepels en versterkingen slingert; "ha", lachten ze, "dann brauchen die andern nur noch hurrah zu rufen!"

Van af de verlaten loopgraven aan de wegbermen lag geel, vet zand, over den weg tusschen afgekapte herfstboomen en half opgeruimde draadversperringen, waarvan de licht glinsterende lijnen mede weggolfd in de verlaten velden over de heuvelen. Gebroken caissons en equipmentstukken lagen overal... in de wanorde scheen het krijgsgeslacht nog voort te leven. De huizen in het schootsveld waren weg, zelfs geen zwart berookte muurbrokken, zooals in de uitgebrande dorpen wezen hier omhoog... slechts het dak dekde de verwoesting die de springstof had aangericht; ook hier was het alsof men in den puinhoop, met het bijna intacte dak er over gespreid, den slag van de ontploffing hoorde nadaveren. Maar stille, angstige rust hing over die velden... op het stukgeslagen fort woei een klein Duitsch vlaggetje aan een langen mast, zooals kinderen soms aan het strand op hun bergje planten. De weg slingert omhoog over de keien van de nauwe dorpsstraat, die uitkomt op het pleintje, waarachter de breede laan zich opent. Hooge karren stonden daar, en er op en om was het een vroolijk kleuren van Fransche uniformen: roode broeken en ouderwetsche petten, dat altijd even doet terugdenken aan platen en schilderijen van 1870. De Deutsche soldaat verwerkelijkt in de sobere strengheid van zijn grijze pak den emotieloozen ernst en berekening van den modernen oorlog... de Fransche en ook de Belgische soldaten dragen in hun kleuriger kleeding nog wat mee van den verouderden, toemeloozen en hartstochtelijken bajonet-aanval. Zoo zaten dan de Fransche krijgsgevangenen van Maubeuge – een driehonderdtal van de 43.000 man die zich hier moesten overgeven – bij de weinige Duitschers die hen bewaakten.

Later zouden wij den langen stoet hunner makkers nog zien. De landweg slingert verder over het plateau, van waar wij afdaalden in het dorpje Prairie. En verder daalden wij, na een kort bezoek bij den predikant daar, tot Mons, dat stoffig en warm in den avond lag, en van waar het avondluiden zacht tot ons opklonk. Weer waren er de versperringen en Deutsche posten, en juist waren wij deze gepasseerd en reden we de steile straat op, die tot de hooggelegen kathedraal voert, toen ons, bij een hoek, werd bevolen halt te houden. Het geschuifel van honderden zware laarzen klonk om den hoek en daardoorheen, geaccentueerder, het getrappel van paardenhoeven op de keien... door de smalle straat bewoog zich een onafzienbare stoet van gebogen, vermoeid uitziende en ruiggebaarde mannen in roode broeken, en zware, donkerblauwe overjassen, met breede ransels over de schouders en een ouderwetsche kleppet over de oogen. Wapens droegen zij niet, wel pannetjes en pakjes; grijze, strenge soldaten met blinkende bajonet op het geweer en overkapte helmen, gingen er naast. Schier

eindeloos was de stoet der Fransche krijgsgevangenen, en het geschuifel, hunner
voeten was het eenig gerucht in de benauwende stilte van de smalle straat, waarvan de
105 trottoirs volgepakt waren van zwijgende toeschouwers. Hard klonk nu en dan een
commando er tusschen door, en het scherpe gekletter van de hoeven der paarden van
begeleidende ulanen, die de menigte op de wegboorden terzijde drong, weerkaatste
tusschen de gevels.

En meer kwamen er, steeds meer, sommigen in een slap drafje om bij de vorigen aan te
110 sluiten, haastig sigaretten en lucifers en chocolade aanpakkende die men hun trachtte
toe te stoppen. De Duitschers permitteerden dat, aber schnell, kein Aufenthalt,
rasch! Een jong meisje liep mede met den stoet, struikelende over het trottoir, in
haar nauwe rokje, de handen vol plakken chocolade. Voor en achter de ulanenpaarden
langs dwalde ze pakjes in de gretig uitgestrekte handen, en een heele opdringerij kwam
115 er in den stoet, naar de plaats waar zij voortging. Toen galoppeerde een der
geleiders naar voren, en vluchtte zij het trottoir op, klein tenger figuurtje in
rouwkleeren. De ulaan stond even onthutst stil, maakte toen een ongeduldig gebaar:
"für die Gefangenen? – ist erlaubt, aber rasch, rasch!" Op het stationsplein werd de
troep opeengedreven en bij kleine afdeelingen in de gereedstaande treinen gevoerd...
120 lang daarna stonden nog groepjes menschen daar bijeen, totdat in forsch, gelijken
stap een afdeeling Deutsche infanterie het plein opmarcheerde, uit volle borst de
"die Wacht am Rhein" zingende. De benauwde stilte was weg van het ruime plein en het
maatvaste luide gezang drong het sombere zwijgen terug in de hoeken, en tegen de
huizen, waar de burgers zich in donkere groepen teruggetrokken hadden. "C'est joli
125 ça", mompelde een klein, dik meneertje, met een mallen ouderwetschen hoogen hoed op
naast mij, een burgertje van 1870 van Guy de Maupassant, "ils doivent être bien fiers
de cette chanson là, ils na sa vent pas chanter autre chose"... Toen ging hij
zuchtend weer achter zijn boek zitten, uitturend over het verschemerende plein. En
nu, hoe weinig belangrijk het ook moge schijnen, moet ik u verhalen van een avontuur,
130 van een kort uur van schrik in den nacht die op dezen avond volgde. De nachten in de
veroverde steden geven, meer dan de dag, de stemming van vreemde overheersching; de
lichten branden, de vensters zijn gesloten, en om negen uur klinkt in de spaarzaam
verlichte straten nog slechts de stap van de gaande en keerende wachten, de
langstreckende patrouille, of het snorren van een militaire auto, waarvan de
135 lichtbundels vaag langs het plafond van de hotelkamer glijden. In het duister schijnt
de druk der overheersching zwaar en onverbiddelijk te rusten op de ledige straten, en
in de zwijgende rust... Zoo was het ook dien avond geworden, toen wij bijeen zaten,
gedrieën Hollanders, in de benedenkamer van ons hotelletje. Tegen half negen waren
een tiental Deutsche soldaten binnengekomen, zum Abendessen. Enkelen waren dronken,
140 en omarmden, de karabijn gevaarlijk scheef over den schouder, de dikke huisjuffrouw,
een oude juffer, die zuur en angstig meelachte.

De garçon niet alzo; hij was een mager, oud mannetje, met stiekumen Pruisenhaat en
geheimzinnige wraakoefeningen, zooals geen tafellaken geven, of vuile servetten, of
bier met schuim er op. Hij maakte gediensstige strijkages voor de Duitschers, met
145 verbeterde woede om zijn lachplooïenden mond, – en bracht minder bier en meer schuim,
en nog vuilere servetten. De soldaten bemerkten het niet, zij aten en dronken en
deden erf [erg?] fideel; de weinige petroleumlampen op de ongedekte tafels
verlichtten een tafereel uit de verhalen uit oorlogstijd van onze jongensboeken. Een
Feldwebel kwam bij ons zitten – dit alles ter inleiding tot ons avontuur van dien
150 nacht – het was een jonge vent, met roode wangen, en langzame, dronken manieren. Het
begon met rondjes en confidenties die wij met zekere reserve aanvaardden; hij dronk
eerst op "Willeminchen", toen op De Stammverwantschaft, en begon toen zijn
oorlogsverhalen. "Het minste," zeide hij, "is de slag, dann ist man wie ein Tier,
aber die andern Sachen." Hij boog het hoofd tot ons over, en vertelde van twee
155 geestelijken, die hij had moeten fusilleeren, daar zij van af een toren hadden
geseind... "und wenn man selber katholisch ist"... En nóg een glas en nóg een
bestelde hij, totdat hij moeilijk en hikkerig afscheid nam... een uur te laat voor de
taptoe! Ook wij hielden taptoe, en gingen ter ruste, doch niet lang had de slaap
geduurd, of zware slagen dreunden op de krakende hotelkamerdeuren, galmend in de
160 gang. "Aufmachen, rasch", klonk het rauw in onze slaperige ooren. In de gang scheen
een kleine draaglamp op de barsche gezichten van soldaten, en blonk in bajonetten en
op knopen. "Anziehen, und zur Wache, sie sind verhafetet"... te gelijk dreunden de
slagen op de deur van mijn buurman. In het geruststellende bezit van veelgestempelde
en juist gedateerde papieren, gingen wij, zielig civilisten-troepje tusschen
165 zwaarbewapende, op de trappen stommelende krijgslieden, de trappen af. Beneden
wachtte, op een sidderend hoopje bijeen, het hotelpersoneel, – met bevende hand werd
ons de rekening voorgehouden, onder een kleinlampje... gefusilleerden konden niet
meer betalen... de gedachtengang was doorgrondbaar en normaal. Buiten in den killen

170 nacht, voor en achter ons de krijgslieden, ging het door de verlaten straat, met de
verlichte vensters... lugubere oorlogstad. De man, die naast mij ging, vertelde
iets, in afgebeten commandovolzinnetjes: "Haben einen Franc-tireur auch da drüber,
wird morgen früh erschossen." Wij knikten, en huiverden in den killen, nuttigen
herfstnacht; de wind woei vochtig over het stationsplein.
175 De "Wache" was in het station, in de hooge, tochtige voorhal, waar schemerig licht
was, en geheimzinnige, doezelig-duistere hoeken vol stroo; het rook er benauwd, naar
doorzweet laken en allerlei onzegbaar vieze stalingen. Veel soldaten stonden er in
een hoek, en pas langzamerhand, toen mijne oogen aan het licht wenden, bemerkte ik
dat tusschen de ijzeren tusschenhekken der loketten stroo lag, zooals in hokken op
180 een hondentoonstelling. In een dier vakken lag iets, bedekt door een stuk grof
linnen, en waarnaar de soldaten zich - verwenschingen uitend - overbogen. Toen
plotseling schrok ik terug een gebrul klonk schor en rauw door de hooge, duistere
hal, een gebrul als van een gewond dier... maar met klanken van woorden er in. Kort
en schor klonk het iedere maal op, en dan bewoog de grijze doek met rukken... dan
185 werd het weer stil, totdat kort daarop een lang en beteekenisloos gebrul ons het hart
even deed ineenkrimpen. Dit had men tenminste voor den angst en woedekreten van een
getergd dier kunnen houden, als niet aldoor zoo afschuwelijk de woorden er doorheen
hadden geklonken: "Assassins", en "je souffre". Ik had heelemaal niet meer op het
proces gelet, dat over ons govoerd werd, en waarin onze beschonken Feldwebel als
190 beschuldiger, een Hauptmann als rechter en onze papieren als verdedigers optraden;
alleen de groep soldaten, overgebogen naar dat afschuwelijke, dat daar schreeuwde in
doodsangst, zag ik. Een der soldaten zeide iets van "Schweinhund" - de man had
getracht een Duitschen schildwacht te vermoorden - en wilde schoppen, doch de anderen
hielden hem terug... "Morgen kriegt er schon g'nug"... Toen het gebrul weer aanhief,
195 draaide de officier zich ongeduldig om... "wie ein Tier, bah"; wij hadden den
laatsten nacht van een ter dood veroordeelde meegemaakt. Hoe onze papieren in orde
bevonden werden, hoe wij "gegen morgen früh zur Hauptwache" gecommandeerd werden, hoe
dien nacht vele, vele aantekeningen den weg van allerlei afval opgingen, en hoe wij
's morgens den breeden landweg opsnorden, zonder Hauptwache, en met open uitlaat en
200 vol gas... het doet niets ter zake.

Van het Oostelijk oorlogstooneel.

Het Deutsche leger in het Oosten.

205 BERLIJN, 18 Sept. (W. B.) Officieel wordt uit het hoofdkwartier gemeld, dat het
oostelijk leger de operatiën in het gouvernement Soewalki voortzet. Een deel der
troepen rukte op de vesting Osowice aan.

In Oost-Pruisen.

210 BERLIJN, 18 September. (W. B.) De bevelhebber van het vijftiende Russische
legerkorps, generaal Martos, is geboeid naar Halle aan de Saaie vervoerd en zal voor
den krijgsraad terecht staan. Hij had bevel gegeven om alle plaats en inwoners niet deel aan
den strijd en al wilden zij voedingsmiddelen gewillig overgeven. De burgemeester van
de Oost-Pruisische stad Neidenburg roept in de dagbladen hulp en ondersteuning in
215 voor de inwoners. Den 22en Augustus waren Kozakken de niet-bezette stad doorgereden,
hadden geschoten op de vensters der huizen, inwoners gekwetst, en de stad daarna
gedurende drie uren gebombardeerd, zoodat die voor het grootste gedeelte is
afgebrand. De Russische troepen vernielden verder nog huizen en huisraad, zoodat de
inwoners niets meer bezitten dan de kleeren die zij dragen.

Russische successen.

220 PETROGRAD, 18 Sept. (P. T. A.) Een communiqué van den generalen staf meldt: Aan het
Pruisische front hebben de troepen van generaal Rennenkampf den 17en September den
opmarsch der Duitschers op verschillende punten met goeden uitslag tot staan
gebracht. De Deutsche troepen trokken terug en namen andere stellingen in. Aan het
225 Oostenrijksche front werd de vervolging van den vijand voortgezet. De Russische
troepen naderden de verdedigingsstellingen Siniawa, Jaroslau en Przemysl.

BELGIË.

Een luchtschip.

230 Gisteravond werd boven Westelijk Zeeuwsch-Vlaanderen, dicht bij de Belgische grens,
een luchtschip waargenomen, dat met zoeklichten werkte. Door onze grenswacht werd er
op gevuld, waarna het luchtschip spoedig verdween.

Aan de grens.

235 Onze correspondent te Maastricht meldt ons: Vandaag werden alle auto's, die de stad
aan de verschillende kanten binnen komen en niet van behoorlijke passen voorzien
zijn, door een militair naar de hoofdwacht gevoerd. De passen moeten vertoonen het
portret der inzittenden, merk en nummer van de auto, enz. Files van auto's, waaronder
240 vele Belgische, staan den geheelen dag bij de hoofdwacht. Men veronderstelt dat er
een grondige reden is voor deze verscherpte controle.

DUITSCHLAND.

Luchtschepen.

245 De Duitse generale staf maakt bekend, dat de luchtschepen, in dienst van het
Duitse leger gebezigd, tot dusver aan de groote verwachtingen, op hen gebouwd,
volkomen hebben beantwoord. De onvermijdelijke beschadigingen, welke enkelen hunner
op hun gevaarvolle verre tochten hebben opgelopen, hebben in geen geval tot het
verlies van het schip geleid. Geen luchtschip is in handen van den vijand gevallen.

250 BERLIJN, 18 Sept. (W. B., niet officieel.) Het te Aken verschijnend blad "Der
Volksfreund" komt thans dagelijks uit in de Duitse en Fransche talen, met het doel
om juiste berichten ook in België ingang te doen vinden.

ENGELAND.

255 **De Engelsche Troonrede ter verdaging van het Parlement.**

LONDEN, 18 Sept. (Reuter.) In de in het Hoogerhuis gelezen troonrede, waarbij de
parlementsitting wordt verdaagd, wordt gezegd: Door mijn regeering is elke mogelijke
poging gedaan om den wereldvrede te behouden. Ik was gedwongen in oorlog gaan ten
gevolge van traktaatverplichtingen, die moedwillig werden geschonden en ter
260 bescherming van het recht in Europa en van de levensbelangen van het Rijk. Mijn leger
en vloot ondersteunen met waakzaamheid, moed en bekwaamheid, in samenwerking met
dappere en trouwe bondgenooten, een rechtvaardige, eerlijke zaak. In elk deel van
mijn Rijk schaaft men zich spontaan en geestdriftig onder onze gemeenschappelijke
vlag. Wij strijden voor een waardig doel en wij zullen de wapens niet neerleggen eer
265 dat doel volkomen bereikt is. Ik vertrouw volkomen op den loyalen, eendrachtigen
steun van al mijn onderdanen en ik bid dat de Almachtige God hieraan zijn zegen zal
geven. Koninklijke bewilliging was gegeven aan de Home Rulewet en de
disestablishmentwet voor de verdaging van het parlement. Nadat de Koninklijke
boodschap in het Lagerhuis was voorgelezen door den deputy-speaker, werd er een nooit
270 te voren gezien tooneel aanschouwd. De heer Crooks, arbeidersafgevaardigde, begon het
volkslied te zingen, en het geheele huis, de bezoekers in de loges en de journalisten
stonden op, en zongen mee. Toen hief Crooks drie "cheers" aan voor den Koning en het
geheele Huis daverde door de geestdriftig aangeheven hoera's! Een der ministerieele
leden riep: "God bescherme Ierland!" Waarop Redmond antwoordde met den kreet: "God
275 bescherme Engeland!"

DENEMARKEN.

De Deensche neutraliteit.

280 Men meldt ons uit Berlijn: De "Echo de Paris" verzekert, dat Denemarken niet neutraal
kan blijven. De vloot der bondgenooten moet door de Belt naar de Oostzee stoomen. Het
Deensche blad "Politiken" verklaart op de meest besliste wijze, dat Denemarken zijn
neutraliteit moet handhaven.

VEREENIGDE STATEN.

285 **Vredespogingen.**

WASHINGTON, 18 Sept. (Reuter.) De ambassadeur te Berlijn, Gerard, seinde aan
president Wilson, dat de rijkskanselier Bethmann-Hollweg met hem een onderhoud had
over de aanvraag van president Wilson of de Keizer bereid zou zijn over den vrede
besprekingen te beginnen. De rijkskanselier gaf te kennen dat, nu de bondgenooten
290 overeen zijn gekomen de vijandelijkheden niet afzonderlijk te staken, de Vereenigde
Staten van de bondgenooten vredesvoorstellen moeten zien te verkrijgen.

Nederland en de Oorlog.

Pour les blessés français.

295 Een studente in de Fransche taal, mejuffrouw Godet, Villa "Benvenuta" te Bloemendaal,
doet een beroep ten bate van het Fransche Roode Kruis op de leeraren, onderwijzers en
studenten in de Fransche taal in geheel Nederland. Giften in natura of in geld worden
behalve aan haar adres ook gaarne ingewacht bij den heer Arnal, Valeriusstraat 207,
Amsterdam.

300

Waarvoor couranten ook nuttig kunnen zijn.

Een lezer schrijft ons: Het is misschien thans de tijd om in herinnering te brengen dat papier en uitstekend isolatie-materiaal oplevert. Papier, bijvoorbeeld een courant, onder de bovenkleeding om het lichaam gewikkeld, vormt niet alleen eene
305 deugdelijke beschutting tegen snerpden wind, doch het verlies van lichaams-warmte door uitstraling wordt er door tegengegaan, en de koude dientengevolge minder gevoeld. Voor militairen om te beproeven, doch ook anderen kunnen met deze mededeeling hun nut doen.

310 **De Nederlandsche handelsreizigersvereeniging.**

Het bestuur der Nederlandsche Handelsreizigers-vereeniging, gevestigd te Rotterdam, heeft ingevolge de vele aanvragen om inlichtingen aan hare leden medegedeeld, dat alle uitkeeringen, aan het lidmaatschap verbonden, dus ook die voor verlies van
315 betrekking, voor hen, die er recht op hebben, ten allen tijde tot het volle bedrag en het maximum aantal weken gehandhaafd blijven. Tevens wijst het er op, dat de uitkeeringen steeds uit eigen middelen geschieden en derhalve de Nederlandsche Handelsreizigers-vereeniging den steun van gemeentelijke bijslagfondsen of steuncomité's niet behoeft in te roepen.

320 **Oproep aan de Nederlandsche landweermannen en miliciens.**

Kameraden! Terwijl wij allen goed gevoed, gekleed en gehuisvest den winter tegemoet gaan en onze gezinnen meer of minder ruim verzorgd achterlaten, weten wij dat er zeer velen in zorgvolle omstandigheden zijn en dat bij nog veel meer de ellende voor de
325 deur staat. Hebben wij niet allen reeds erkend dat wij er in 't land nog lang niet 't slechtst aan toe zijn? En zijn wij nu niet zedelijk verplicht om zooveel in ons vermogen is, mede te werken om den bestaanden nood te lenigen en gebrek te voorkomen? Gij zult wellicht denken dat ons vermogen niets vermag, maar dan vergeet gij hoe talrijk wij zijn en dat, zoo ooit, hier eendracht maakt macht. Wanneer wij allen wekelijks een dubbeltje van onze soldij afstaan, brengt dit minstens f10,000 op,
330 waarmede duizenden gezinnen voor gebrek kunnen worden behoed! Het zal slechts een opoffering zijn van eenig zakgeld, die wij ons allen toch wel zonder bezwaar zullen kunnen getroosten. Wij roepen thans uw aller medewerking in om ons voornemen te doen slagen om het Nederlandsche leger een werkzaam aandeel te laten nemen in de van vele zijden, doch nog zonder voldoende uitwerking ondernomen pogingen om de rampen van den
335 oorlog voor ons volk zoo gering mogelijk te maken. Wij nodigen een of meer voorstanders van ons plan in elke compagnie, batterij of escadron uit, een verklaring ter teekening voor te leggen aan alle manschappen en korporaals, waarbij dezen zich verbinden wekelijks 10 cent resp. 25 cent van hun soldij af te staan aan het Koninklijk Nationaal Steuncomité 1914, dat zeker het aangewezen lichaam is om aan de
340 gelden de juiste bestemming te geven.

Wij doen verder een beroep op de welwillende hulp der sergeants-majoor en anderen met de militaire uitbetaling der soldij belast. Wij zijn ons er van bewust dat de werkzaamheden dezer laatsten omvangrijk zijn en gaan er slechts noode toe over om
345 deze nog te verzwaren, maar wij vertrouwen dat de instemming ook van deze zijde groot genoeg zal zijn om de moeilijkheden te overwinnen. Bovengenoemde verklaringen kunnen dan op de bureaux worden ingeleverd en de hulp der sergeants-majoor zou dan bestaan in het afhouden der bijdragen hij de uitbetalingen en het wekelijks opzenden daarvan aan den penningmeester van het Steuncomité te Den Haag. Als verantwoording zou wekelijks door het Comité opgave in de bladen kunnen worden gedaan van wat door de
350 verschillende compagnieën, enz. is ingezonden. Medewerking tot deze wijze van bekendmaking is ons dezerzijds reeds toegezegd. Wij geven ten slotte heeren officieren en onder-officieren vrijmoedig in overweging om het welslagen van ons plan te bevorderen door ook wekelijks hun bijdrage aan den sergeant-majoor ter hand te stellen. Dat het leger op deze wijze, waar dit beslist mogelijk is, met eenvoudige
355 middelen een krachtige daad van naastenliefde zal willen verrichten, is de wensch van P. Aaftink, J. Oosten, J. v. Amerongen, A. C. Otter, D. Boonstra, H. Prins, C. S. Brouwer, D. Lieshout, J. H. Coops, J. C. Rozendaal, T. J. Crevels, P. M. J. v. Schoor, W. Dorsman, J. Schutter, C. G. Kraijenhoff v. d. Leur, W. Stutterheim, J. Swart, J. Krigeer, C. Woudt. D. v. Oord.

360

De haven van Rotterdam.

De inkomende havenbeweging is in de afgelopen week zeer gering geweest en bij het voortdurend aanhouden van Nederlandsche schepen in het Engelsche Kanaal wordt de
365 stagnatie er niet op verminderd. Alle scheepvaart-ondernemingen lijden dan ook een min of meer noodlijdend bestaan, met uitzondering alleen van de Holland-Amerika-lijn.

Zag deze reeds van het begin van den oorlog af haar schepen bestormd met gestrande Amerikanen, waarvan de stroom volstrekt nog niet is uitgeput, thans komt daar nog een buitengewone aandrang van goederen bij. De Maatschappij is de eenige, die op neutraal terrein nog het verkeer onderhoudt tusschen de Oude en de Nieuwe wereld en uiteraard wenschte dus iedereen van haar diensten gebruik te maken. De Wilhelminakade, waar de maatschappij gevestigd is, staat dan ook stampvol met volgeladen spoorwaggonw, die op verscheping wachten. De aandacht trekt hierbij, dat de meeste goederen, welke men in die waggons aantreft, het opschrift "American Property" dragen. Daar de groote schepen der maatschappij op Dde thuisreis door de aanhoudingen in het Engelsche Kanaal aanzienlijk oponthoud ondervinden en dus niet op tijd meer kunnen vertrekken, heeft de directie zich genoodzaakt gezien vreemde ruimte te charteren, d.w.z. andere schepen onder Nederlandsche vlag. Daar de beschikbare schepen aanzienlijk minder van afmetingen zijn dan de gewone N. A. S. M. schepen, moet het getal goedmaken wat aan inhoud wordt gemist. Gecharterd zijn reeds het stoomschip "Palembang" van den Rotterdamschen Lloyd, dat morgen naar New-York vertrekt, de stoomschepen "Westerdijk", "Noorddijk" en "Oostdijk", van de firma Solleveld en Van der Meer, waarvan het eerstgenoemde reeds heden naar Boston vertrok, het stoomschip "Dubhe", van de reederij Van Nevelt, Goudriaan en Co., het stoomschip "Sophie H.", van de firma N. Haas en Co., en het stoomschip "Leto" van de maatschappij "Zeevaart", onder directie van de firma Hudig en Veder. Verder staat voorloopig nog op het lijstje: het Noorsche stoomschip "Alfred Nobel". Behalve dat de talrijke werklieden der maatschappij door deze drukte veel arbeid hebben, is er ook het verblijdend gevolg van, dat een aantal Nederlandsche schepen het reeds zoo lang ontbrekende emplooi vindt. Men kan dus niet anders wenschen dan dat deze buitengewone werkzaamheden nog maar wat aanhouden, maar ook dat het werk van andere buiten-Europeesche verbindingen van Nederland door Europa dra mag worden erkend.

Molestrisico voor stoomtrawlers.

Gisteravond is door de stoomtrawlerreederijen te IJmuiden notarieel opgericht de "Onderlinge Oorlogsrisico-Maatschappij", welke zich uitsluitend de molest-verzekering der stoomtrawlers ten doel stelt. De gemeente Velzen neemt voor f25,000 deel in het waarborgfonds en zal 10% der ev. schaden meedragen tot een maximum van f25,000. Tot nu toe werden van de trawlervloot reeds 103 vaartuigen voor verzekering aangemeld. Ook personen buiten het visscherij-bedrijf hebben toegezegd in het waarborgfonds deel te nemen om daardoor een belangrijken tak van nijverheid weer op gang te brengen.

Te Maastricht.

Onze Maastrichtsche correspondent schrijft onder dagteekening 18 Sept.: Hedenmiddag worden de 11 Duitschers geïnterneerd. Op het laatste oogenblik is er nog een hier gebleven. De acht verpleegden in het Augustijnengebouw, die heden weggaan, boden gisteravond aan de beide doktoren Broex en Van der Goot en aan de hoofdverpleegster een gezellig avondje aan. Een der verpleegden hield een toespraak en er werden feestliederen gezongen, die vooraf waren getypt. Bovenaan stond: Festlied der Abschiede der Kriegskameraden zum *Erholungsheim* Bergen. We hebben hier sedert gisteravond weer een vluchtoord, n.l. aan den Parallelweg tegenover het station. Beneden een groote ruimte met steenen vloer, waar door Dde zorg van het steuncomité een gedeelte door gordijnen als keuken afgescheiden is. Hedennacht sliepen er ruim 100 en aan het middagmaal zaten er 125 aan. De bedrijvigheid aan de aanlegplaats der booten Maastricht-Luik bij het Stadspark neemt met den dag toe. De booten der firma Bonhomme zijn nu geheel als vrachtbooten ingericht, met volgschepen er achter, terwijl de sierlijke bootjes "l'Hirondelle", die anders dienst deden tusschen Visé en Luik, nu als passagiersbooten tusschen Maastricht en Luik varen. Petroleum en zeep worden in zulke groote massa's gevraagd, dat aan de aanvragen niet voldaan kan worden. Ook goedkoope chocolade gaat in groote hoeveelheden weg. Dagen van te voren worden de goederen reeds betaald. Vele Luikenaren doen op deze manier goede zaken en de winkeliers hier hebben een besten tijd. Honderden vaatjes, tonnetjes en zinken knipjes met groene en glycerinezeep zag ik inladen. Karrevrachten koffie, groote vaten petroleum (ja, met wagens gaat deze van hier naar Luik), honderden zakken aardappelen, groenten, manden kippen en kuikens en vaten bier waren de voornaamste artikelen, die megingen. Een dier Luikenaren vertelde me, dat hij voor duizenden guldens waren betaald had, die nog alle geleverd moesten worden. Volgens dien man zou over een maand in de huizen weer gas kunnen gebrand worden. Thans moest nog overal petroleum gebruikt worden. Alleen op de boulevards brandde het gas als straatverlichting. Ook had het Duitsch bestuur de prijzen aangegeven voor het brood, petroleum en enkele andere artikelen. Nu heeft ook de firma Schaepkens een vrachtdienst te water op Luik geopend.

De Nederlandsche scheeps-hypothekbanken en het Engelsche prijzenhof.

435 In de "Daily Telegraph" van 17 dezer komt een verslag voor van de zitting van het
Engelsche Naval Prize Court, waaruit blijkt, dat de rechten van onderdanen van
neutrale staten, in casu die van Nederlandsche scheeps-hypothekbanken, leelijk in
het gedrang kunnen komen door de opvattingen van het Engelsche Prijzenhof, waartegen
geen hooger beroep mogelijk is. De Duitsche stoomboot "Marie Glaeser" was door de
Engelschen opgebracht. Op het schip rustte een Nederlandsche scheepshypotheek van Mk.
440 172,500. De Bank had door haar rechtsgeleerden raadsman den eisch doen stellen, dat
dit bedrag haar zou worden vergoed. Deze eisch werd door het Hof afgewezen, daar het
Hof meende, dat zoowel om principieele als practische redenen (die in het verslag in
bovengenoemd blad niet nader worden aangegeven), een aflossing der hypotheek uit de
opbrengst van den verkoop van het schip niet kon worden gelast. De raadsman der Bank
445 was volgens het Hof in gebreke gebleven aan te toonen waarom de rechten van
onderdanen van neutrale Staten in zulke gevallen geëerbiedigd moeten worden (het komt
ons voor dat dit inderdaad niet behoeft te worden aangetoond, aangezien het toch
vrijwel vanzelf spreekt dat het opbrengen alleen geschiedt om schade toe te brengen
aan den vijand en niet om neutralen te benadeelen. Red. Hbld.). Bovendien was er
450 echter een precedent, n.l. het prijsmaken van de "Hyena" in 1857, toen evenmin
rekening werd gehouden met de rechten van een hypotheek-gever. Of het toen ook een
geval betrof waarbij onderdanen van een neutralen staat de hypotheek hadden gegeven,
wordt in het verslag niet vermeld.

In de scheepspapieren was bovendien van de hypotheek geen melding gemaakt. Sinds de
455 declaratie van Parijs was geen enkel besluit genomen waaraan scheeps-hypotheken van
neutralen bijzondere rechten zouden kunnen ontleenen. Op deze verschillende gronden
werd de eisch afgewezen. De president van het Hof voegde er aan toe, dat de
beslissing niet anders zou hebben geluid, indien de hypotheek door Engelsche
onderdanen was gegeven, m. a. w. er zal met het bestaan van hypotheeken op
460 buitgemaakte schepen in het geheel geen rekening worden gehouden. Het zou echter,
zoals vanzelf spreekt, de Kroon vrijstaan om uit de opbrengst der prijsgelden de
hypotheekgevers geheel of gedeeltelijk te gemoet te komen. Een zelfde beslissing werd
daarop genomen ten aanzien van de opgebrachte schepen "Henry Furst" en "Albert
465 Clement" en van den trawler "Else Kunkel". Of ook in deze gevallen de hypotheeken van
Nederlandsche zijde waren verleend, wordt in het verslag niet vermeld. Het komt ons
voor dat de beslissing van het Engelsche Prijzenhof in hooge mate onbillijk is en dat
hierdoor Nederlandsche belangen ernstig geschaad kunnen worden. In verband met de
opmerking van den President, Sir Samuel Evans, dat de Kroon de hypotheekgevers geheel
of gedeeltelijk schadeloos zou kunnen stellen, bestaan er o. i. voor onze regeering
470 termen om de zaak ter hand te nemen en bij de Engelsche regeering erkenning van de
rechten van neutralen ook in dit opzicht te bepleiten. Het is mogelijk dat het
Prijzenhof zich bij zijn beslissing mede door de overweging heeft laten leiden, dat
een toestaan van den eisch tot practische moeilijkheden aanleiding zou hebben kunnen
geven, aangezien immers in dat geval eigenaars van schepen in een vijandelijk land
475 zouden kunnen trachten in een neutraal land hypotheeken af te sluiten en aldus hun
risico, ingeval het schip eventueel zou worden opgebracht, aanzienlijk te
vermindern. Wij laten de vraag daar, of men zich in neutrale landen tot zulke
transacties zou leenen en ook of bij de tegenwoordige financieele verhoudingen op
eenigszins ruime schaal geld voor scheepshypothekbanken beschikbaar zou zijn. De
480 practische moeilijkheid waarvoor men vreest zou echter in elk geval volkomen
ondervangen kunnen worden door te bepalen dat alleen hypotheeken, in neutrale Staten
aangegaan, erkend zouden worden, die vóór het uitbreken van den oorlog waren
gevestigd.

485 **DE PERS.**

Socialisten en mobilisatie.

In een artikel, getiteld: "Geen tweede België", lezen we in *Het Volk* het volgende:
Een groot feit mag door niemand onzer worden over het hoofd gezien: wij kunnen alleen
de vernietiging van den oorlog, zooveel in ons vermogen is, weren uit ons land, door
490 hem met het geweld waarover het land beschikt, van overschrijding onzer grenzen terug
te houden. Onze soldaten, waarbij zooveel duizenden van onze partijgenooten, van onze
geestverwanten zijn, hebben door het gehoor geven aan het mobilisatie-bevel, niet aan
het barbarisme, maar aan een beschavingsplicht gehoorzaamd. Zij verrichten, door zich
te voegen in het gelid, een werk des vredes. Wij komen er tegen op, wanneer in het
495 leger zelf, door minder ontwikkeld kader, van welken rang ook, dit wordt vergeten.
Maar met dubbele kracht moeten wij ertegen protesteeren, wanneer het kader onzer
partij deze eenvoudige waarheid over het hoofd ziet. Welk een offers eischt de plicht

der landsverdediging van onze soldaten! Welk een lichtzinnigheid is het, de voorstelling te wekken of te voeden, alsof die offers noodeloos en vruchteloos zijn. Hoe ontzettend veel zwaarder maakt gij daardoor aan hen op wie uw woord invloed heeft, de vervulling van hun plicht! Onze beschouwingen, die de opvatting weergeven van de partijleiding, die in overeenstemming zijn met de houding, eendrachtig aangenomen door onze Kamerfractie, zullen natuurlijk niet onmiddellijk worden gedeeld door hen die denken en voelen als Boers. (Een partijgenoot, die openstelling van het Rijk zou wenschen, wanneer een overmachtige vijand doortocht vraagt.) Maar laten deze partijgenooten althans zich doordringen van de positie, waarin onze jonge mannen onder de wapenen verkeerden. Laten zij, voor zij verder gaan, zich afvragen, welke de uitwerking van hun woorden moet zijn op de huisvaders, die ver van hun gezin, dat vaak in kommer achterbleef, de ongemakken van het slechte jaargetijde moeten trotseeren. Indien de gevoelspolitiek, waarvan sommigen onzer zich de woelde veroorloven, zich ook van onze soldaten moest meester maken, al zouden wij dan niet direct den oorlog binnenhalen, een even gevaarlijke vijand, de anarchie, met haar daden van individueel verzet, stond voor de deur. De gevolgen daarvan overdenke ieder, die zich geroepen acht, aan zijn land en zijn klassegenooten den weg te wijzen in dezen moeilijken tijd!

Posterijen en Telegrafie.

De Turksche administratie deelt mede, dat het gebruik van de radio-telegraphie van schepen in de Turksche territoriale wateren verboden is. De Directeur van het Postkantoor te Amsterdam maakt bekend dat op Woensdag 23 September a.s. met het Stoomschip "Hollandia" van den Koninklijken Hollandschen Lloyd, brievenmalen zullen worden verzonden naar Lissabon, Rio de Janeiro, Montevideo en Buenos-Aires. De laatste buslichting aan het Hoofdpostkantoor zal geschieden te 10 u. 30 m. 's morgens, terwijl aangeteekende stukken ter verzending worden aangenomen tot 10 u. 10 m. 's morgens. Met genoemd stoomschip zullen tevens postpakketten worden verzonden naar Portugal en Argentinië, welke tot den vorigen dag 9 uur 's avonds kunnen worden aangeboden.

BEURS EN NIJVERHEID.

De Berlijnsche Beurs.

Het Berlijnsche beursbestuur heeft 15 dezer besloten dat de afrekening van alle op ultimo September gesloten of loopende transacties tot ultimo October wordt verdaagd. Dienovereenkomstig wordt als betaaldag voor gegeven en genomen ultimogelden in plaats van ultimo September ultimo October aangewezen. De geldnemers kunnen echter het geld reeds ultimo September terugbetalen, wanneer tot 23 September een dergelijk verzoek tot de geldgevers wordt gericht. Voor alle op ultimo September gesloten of loopende transacties bedraagt de rentevoet voor October 6 3/4%. Dezelfde notering geldt voor reports. De deports bij beursbeleeningen blijven onveranderd. Van het aan de geldnemers toegestaan recht om terug te betalen, zullen de leden der Stempelvereinigung allen gebruik maken, d.w.z. ieder lid zal terugbetaling aanbieden. Natuurlijk zullen de leden ook gaarne bereid zijn het geld te behouden, maar alleen tot een lageren koers. Het is niet uitgesloten, dat de Preussenkasse met haar geldvoorraad de middelmatige firma's tegemoet komt. De instelling heeft reeds de oude connecties tegen 6 3/4% geprolongeed. Op de geldmarkt blijft geld voortdurend ruim aangeboden. Alleen de stortingen op de oorlogsbeleening kunnen daarin voorloopig wijziging brengen.

Rusland's buitenlandsche handel.

De Petrograder correspondent van de "Times" heeft een onderhoud gehad met den Russischen minister van buitenlandsche zaken, waarin deze er op wees, dat Engeland en Amerika goed zouden doen door thans hun handelskringen op te wekken goede vertegenwoordigers naar Rusland te zenden, teneinde de afzetmogelijkheden, de gewoonten der afnemers, de credietverhoudingen enz. te bestudeeren, ten einde daarvan na den oorlog gebruik te kunnen maken. Rusland voert elk jaar voor een waarde van ongeveer £60 millioen uit Duitschland in aan machinerieën, chemicaliën enz. en deze enorme handel zou voor een belangrijk deel door de andere landen bemachtigd kunnen worden, indien deze tijdig het terrein verkennen. Het besluit van de Russische regeering om de invoerrechten voor zoover vijandelijke landen betreft met 100% te verhoogen, staat blijkbaar met dit streven in verband den Duitschen handel ook naar die zijde nadeel toe te brengen.

Handels crisis in Uruguay.

Dezelfde oorzaken, vooral te veel ondernemingsgeest in vroegere jaren en inkrimping

565 van credieten, in verband met economische en politieke toestanden in Europa, dezelfde
oorzaken, die in Argentinië eene handelscrisis te voorschijn riepen, hebben ook in De
naburige republieken eene sterke reactie op commercieel gebied ten gevolge gehad –
zoo ook in Uruguay, naar Hr. Ms. Gezant Van Riet te Buenos-Aires aan
"Handelsberichten" mededeelt. En evenals in Argentinië leidde dit in Uruguay tot
aanzienlijken achteruitgang van den invoerhandel en tot veel faillissementen.

570 Hoe zéér de Uruguaysche invoeren daalden, blijkt uit de douane-ontvangsten. Deze
beliepen, uitgedrukt in pesos goud à f2.55, in geheel Uruguay gedurende de eerste
vijf maanden van 1914 en 1913 het volgende:

Maanden.	1914.	1913.
575 Januari	1.434.049	1.642.432
Februari	1.300.105	3.584.025
Maart	1.630.727	2.074.060
April	1.147.203	1.660.431
Mei	<u>1.048.887</u>	<u>1.408.371</u>
Totaal ...	6.560.971	8.369.319

580 Aan douane-rechten werd dus gedurende genoemd tijdvak 1.808.000 pesos goud of
f3.610.000 minder in 1914 dan in 1913 ontvangen. Wat de faillissementen betreft, zoo
staakten volgens het te Montevideo verschijnende "Diario Comercial" in geheel Uruguay
122 firma's met passiva ten bedrage van 4.335.000 pesos goud hare betalingen
gedurende het eerste halfjaar 1914, tegen 106 firma's met passiva ten bedrage van
585 2.834.000 pesos goud in de laatste 6 maanden van 1913.

DE OORLOG, 19 september 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27821]

590 [Zaterdag 19 September 1914]

EDITIE VAN 4 UUR. AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

595 **De algemeene toestand. – De slag aan de Aisne. – Van het Oostelijk oorlogstooneel. –
Brieven en berichten uit de oorlogvoerende landen.**

De algemeene toestand.

600 De berichten van de beide partijen over den voortgang van het gevecht aan de Aisne
worden steeds moeilijker met elkaar over een te brengen. Terwijl van Fransche zijde
geseind wordt van Vrijdagavond elf uur: "De algemeene toestand blijft onveranderd. Op
den linkervleugel zijn wij steeds vooruitgekomen. Het gevecht is een weinig
verflauwd", meldt de Duitsche generale staf, dat op dienzelfden vleugel, de Duitsche
rechtervleugel, bij Noyon, een groote overwinning heeft behaald, waarin twee Fransche
605 legerkorpsen, het dertiende en het vierde, benevens eenige andere troepen zijn
geslagen en een aantal kanonnen is buitgemaakt. Zoowel uit Duitsche als uit Engelsche
berichten is op te maken, dat de Duitsche troepen ten noorden van Chalons ontzettend
sterke posities hebben aangelegd, drie voet diep, met patronenbergplaatsen,
rustplaatsen, die met aarde bedekt zijn, en geschutstanden. De Duitsche troepen
610 hebben den tijd gehad zich in het centrum krachtig te versterken, en houden hier de
aanvallen van de bondgenooten tegen. De Duitsche berichten melden echter, dat de
Duitsche troepen in de laatste dagen op den rechtervleugel krachtige versterkingen
hebben gekregen, en opnieuw vooruitrukken. Daar schijnt dus de kans ten gunste van de
Duitsche legers te zijn gekeerd en de Fransche linkervleugel te zijn teruggeslagen.
615 Maar sedert het gistermiddag ontvangen bericht van de Duitsche overwinning is niets
meer daarover vernomen.

De volgende dagen zullen hierover wel nadere berichten brengen. Maar wij zijn het nu
eenmaal gewoon geworden, dat zoodra een partij een grootere of kleinere nederlaag te
boeken heeft, de berichten plotseling beginnen te ontbreken. Dagenlang hebben de
620 Duitsche berichten gezwegen over den terugtocht van de Marne tot achter de Aisne, en
nu zwijgen de Fransche berichten over de verandering, die op den Franschen
linkervleugel heeft plaats gehad. Maar wel is men ook te Parijs overtuigd, dat de
Duitsche terugtocht geen wilde vlucht is geweest, dat integendeel de slag die nu
geleverd wordt een zeer geweldige is, geen achterhoedegevecht, ter bescherming van
625 den Duitschen terugtocht, maar een gevecht, dat van den meesten invloed zal zijn voor
de operaties op het westelijk oorlogsterrein. Want de "Times" moest voor eenige dagen
reeds erkennen, dat de posities der geallieerden wel heel mooi waren, maar dat de
Fransche rechtervleugel gevaar liep te worden omgetrokken. Indien die omtrekking

630 thans heeft plaats gehad, dan is de positie der bondgenooten daardoor veel minder
goed geworden. Dit klemt te meer, daar de Duitsche linkervleugel, die nog steeds in
de buurt van Verdun staat, en daar den strijd hardnekkig volhoudt, door de
bondgenooten als de voornaamste en meest beteekenende wordt beschouwd. De "Times"
635 verklaarde ten minste: De strategisch meest beteekenende positie is die van den
Duitschen linkervleugel; een succes van de bondgenooten daar zou leiden tot een
catastrofe voor de Duitschers, maar, tenzij de Duitschers er zwakker zijn dan wij
vermoeden of weten, kunnen wij niet hopen op een doortastende operatie, en evenmin
zou, in het belang van den geheelen toestand, de legercommandant gerechtvaardigd
zijn, zoo hij daar voor het oogenblik een stout waagstuk ging ondernemen. Vatten wij
640 deze oordeelvellingen, grootendeels aan Engelsche bron ontleend, samen, dan blijkt
daaruit wel, dat de Duitsche overwinning bij Noyon, — zoo die bevestigd wordt — van
groot belang zal zijn voor het verdere verloop der militaire toestanden op het
westelijk oorlogstoeeneel.

Van de Oostzijde wordt niets meer vernomen. Het bericht, dat acht Duitsche
645 legerkorpsen uit Frankrijk en België zouden zijn overgebracht naar de Russische
grens, is met het oog op het groote belang van de Duitsche positie in Frankrijk niet
wel aan te nemen, te minder daar andere berichten melding maken van aanzienlijke
versterkingen, die de Duitschers in Frankrijk zouden hebben gekregen. Ook in het
gebied, waarin de Duitsche troepen in Russisch-Polen opereeren, hebben zij
versterkingen aangelegd, die in de richting van Czenstochan naar Weljin loopen[,]
650 door in een richting van het Noorden naar het Zuiden. Waarschijnlijk is de bedoeling
van deze versterking om zich daar achter op te stellen ter verdediging der Duitsche
grens van Silizië, zoo de Russische troepenmacht, na met de Oostenrijkers te hebben
afgerekend, zich door Russisch Polen, met omtrekking der stelling van Krakau, zou
willen wenden naar Silezië, om Breslau te bedreigen.

655 **Op het Westelijk oorlogstoeeneel.**
De slag a/d. Aisne.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter's spec. dienst.) Een telegram aan de "Daily Express" uit
660 Soissons meldt, dat de verliezen der wederzijdsche infanterie zeer ernstig moeten
zijn, ten gevolge van het vreeselijke artillerie- en infanterievuur. Na het
terugtrekken van de Fransche infanterie was het slagveld bedekt met lijken. De
vliegers der bondgenooten leveren schitterend werk. In een vorigen nacht ontdekte
bijv. een vlieger een trein vol Duitsche troepen. De aviateur wierp een brandende
665 fakkel naar beneden om de artillerie een aanwijzing te geven, met het gevolg, dat de
trein enkele minuten later vernietigd was. Het weer is afschuwelijk; de regen valt in
stroomen neer, de loopgraven staan vol water, maar de troepen houden zich
bewonderenswaardig.

PARIJS via LONDEN, 18 Sept. (Reuter's Spec. dienst.) Men is hier algemeen van
670 oordeel, dat de slag aan de Aisne de belangrijkste is sinds het begin van den oorlog
en niet langer beschouwd kan worden als een achterhoede-gevecht ter dekking van den
terugtocht van den Duitschen legeretros. Het betreft hier veeleer een laatsten en
uitersten strijd tot beëindiging van de groote operaties op Fransch grondgebied. Uit
de mededeeling van den Franschen generalen staf meent men met voldoende zekerheid te
675 kunnen afleiden, dat de frontaanval van de bondgenooten zich naar wensch ontwikkelt
en dat de vijandelijke tegenaanvallen afgewezen zijn. Men moet echter wel bedenken,
dat het terrein winnen door de bondgenooten slechts uiterst langzaam kan gaan ten
gevolge van de buitengewone kracht der Duitsche veldversterkingen. Men vermoedt, dat
ten slotte het succes moet worden verkregen door bedreiging van de Duitsche
680 achterwaartsche verbindingen, veeleer dan door verovering van de posities door
frontaanvallen. Men moet echter niet vergeten, dat de vijand, zoolang hij in het
bezit is van Tergnier (een spoorweg-knooppunt bezuiden La Fère) en van Laon, voor
aanvullingsdoeleinden beschikt niet alleen over twee spoorweglijnen door Luxemburg,
maar ook over het Belgische spoorwegnet, waarover toevoer mogelijk is naar Frankrijk
685 over Bergen, St. Quentin en Tergnier. Gisteren werd hevig gevochten op dat deel van
het front, hetwelk door de Engelsche troepen is bezet. Deze leden zware verliezen,
doch vervulden hun opdracht en bezetten eenige vooruitgeschoven Duitsche stellingen.
De Duitsche terreinversterking ten noorden van Chalons is vooral zeer krachtig. In de
diepe en breede loopgraven zijn op afstanden van twintig meter scherfvrije
690 onderkomens gebouwd van huisdeuren, bedekt met aarde. De loopgraven vormen een
uitgebreid net, waarin op talrijke plaatsen mitrailleurs zijn opgesteld. Een ieder
begrijpt, dat de opmarsch tegen zulk een stelling slechte uiterst langzaam kan plaats
hebben.

Een Fransche kapitein, die gewond van het front is teruggekeerd, vertelde in een

695 interview het een en ander over den slag, welken hij beschreef als de geweldigste
episode uit de geheele worsteling. De bedoeling van de Duitsche manoeuvre is niet,
zoo verzekerde hij, hun terugtrekkenden rechtervleugel te dekken, maar na den strijd
aan de Marne zochten de Duitschers een verdedigende stelling om hun algeheele
700 terugtocht te beveiligen, zoodat deze in goede orde kon plaats hebben. Na den elfden
verslapte onze voorwaartsche beweging. Dien dag en den volgenden kwamen wij ongeveer
twaalf mijlen vooruit. Den dertienden September kwam er aan weerszijden stilstand in
de operaties. Maar den volgenden morgen kregen wij weer voeling met den vijand, en 's
705 middags was de slag weer algemeen. De Duitschers bepaalden zich eerst tot het
defensief, daar zij blijkbaar versterkingen afwachtten. De toestand bleef 15
September onveranderd; nu eens kwam de een wat vooruit, dan weer de ander. In den
nacht van 15 op 16 September deden de Duitschers voornamelijk op den rechtervleugel
een hevigen voorwaartschen stoot; De Engelsch-Fransche troepen moesten alle krachten
710 inspannen om den Duitschen aanval te weerstaan. Tien keer attaqueerden de Duitschers
en tien keer werden zij met reusachtige verliezen teruggeworpen, na tevergeefs
getracht te hebben, door onze linies te breken. Dit nachtgevecht was het
verbitterdste, dat ik sinds het begin van den veldtocht bijwoonde. Volgens mijn
meening, zoo vervolgde de kapitein, spande de vijand zijn uiterste krachten in; hij
715 offerde zooveel menschen op, dat het duidelijk was, dat hij besloten had te
overwinnen of te sterven. Maar hij slaagde er niet in om door te breken, zoodat ten
slotte de toestand onveranderd bleef. De nacht van 16 op 17 September ging vrij
rustig voorbij, maar bij het aanbreken van den dag werd de strijd met frissche kracht
hervat. Ons offensief had succes; de vijand werd gedwongen over ongeveer tien K.M.
terug te gaan; hij liet in onze handen zeshonderd krijgsgevangenen en een aantal
720 mitrailleurs. Aan Duitsche zijde vertoonden zich voor het eerst teekenen van
uitputting over het geheele front. Ik verliet om elf uur de gevechtlinie na in den
schouder gewond te zijn. Maar ik had den indruk, dat 's vijands tegenstand
verminderde en hij spoedig zou moeten wijken voor het bewonderenswaardige élan van
onze troepen.

725 LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) De dagbladen in Frankrijk melden, dat de slag bij de Aisne
een onafgebroken artillerieduel was gedurende de laatste vijf dagen. De bondgenooten
wisselden de artillerie-aanvallen met de infanterie-aanvallen af, zij drongen den
(vijandelijken) rechtervleugel in de bosschen, waar de vijandelijke batterijen
730 verborgen opgesteld waren. Der Duitschers deden 's nachts tegenaanvallen, die steeds
werden afgeslagen. Het hevigst schijnt te worden gevochten om Soissons en Reims.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter's spec. dienst.) In een telegram uit Sezanne aan de "Daily
News" wordt het gevecht geschetst om het kasteel Mondemont, dat vier keer genomen, en
735 weer heroverd werd. Het werd gedurende drie dagen afwisselend gebombardeerd door
Duitschers en Franschen. Thans ligt het in puin. Tweemaal werd het in een
bajonetaanval genomen.

Het Fransche communiqué over den slag.

740 PARIJS, via Londen, 18 Sept. (Reuter.) Hét Communiqué van elf uur des avonds luidt:
De algemeene toestand is onveranderd. Op den linkervleugel zijn wij steeds
vooruitgekomen. Het gevecht is een weinig verflauwd.

Het officieele Engelsche relaas over den grooten slag.

745 Een Reuter-telegram heeft reeds kort melding gemaakt van het officieele bericht uit
het Engelsche hoofdkwartier – niet afkomstig van generaal French zelf, maar van een
aan dezen toegevoegden officier – over de gevechten van 10 tot 13 September. Ter
beoordeeling van hetgeen thans plaats heeft is het wellicht gewenscht, dat officieele
750 bericht uitvoeriger weer te geven. Sedert Donderdag 10 September, aldus wordt gemeld,
maakt het (Britsche) leger voortdurend vorderingen bij de poging in samenwerking met
de Franschen den vijand terug te drijven. Het is een golvend en met dicht bosch
begroeid land, waardoor het leger zich een weg heeft te banen. En het wordt
755 doorsneden door zes rivieren, die juist stroomen in de richting van den opmarsch en
achter elk van welke de Duitschers stand zouden kunnen houden. Die rivieren zijn van
het zuiden af, de Marne, de Ourcq, de Vesle, de Aisne, de Ailette en de Oise. De
vijand hield de linie van de Marne, die op 9 September door onze troepen werd
overgetrokken, als een zuivere achterhoedestelling; onze overgang van de Ourcq werd
niet betwist; aan de Verle werd slechts licht stand gehouden, terwijl de warstand
760 langs de Aisne, tegen de Britsche en Fransche strijdkrachten zeer beslist was en is.
Op Vrijdag 11 September werd over het geheele front slechts weinig verzet ondervonden
en de richting van den opmarsch, was ten einde in samenwerking te blijven met onze

bondgenooten, een weinig naar het noordoosten gericht. Tegen het aanbreken van den nacht hadden onze troepen een linie bereikt noordelijk van de Ourcq, van Ouleby-le-Chateau zich uitstrekkend. Op dienzelfden dag was er ook een algemeenen opmarsch langs de geheele Fransche linie, die met een belangrijk succes op een plaats
765 eindigde: het vierde leger van hertog Albrecht van Wurtemberg werd over de Saulx teruggedreven en elders werd alle artillerie van een Duitsch corps buit gemaakt. Vele Duitsche vaandels werden eveneens veroverd.

Op Zaterdag 12 September bleek het, dat de vijand een zeer sterke stelling had ingenomen tegenover ons noordelijk van de Aisne. Te Soissons hielden ze beide zijden
770 der rivier en een verschanste linie op de heuvels naar het noorden. Van acht gewone bruggen en twee spoorbruggen in ons deel van het front, waren zeven van de eerste en de beide laatste vernield. Oprukkend van west naar oost won ons derde legercorps de hoogte zuidelijk van de Aisne, waardoor een overzicht werd verkregen van de Aisnevallei oostelijk van Soissons. Hier begon een hevig artillerieduel tusschen onze
775 en de Fransche kanonnen en de vijandelijke artillerie op de heuvels, dat het grootste deel van den dag voortduurde en eerst tegen middernacht eindigde. De vijand beschikte over een groot aantal zware houwitser, die in goed verborgen stellingen waren opgesteld. De beweging van ons legercorps geschiedde in samenwerking met die van het Fransche zesde corps van onzen linkervleugel, dat tijdens den nacht het zuidelijk
780 deel der stad vermeesterde. Het tweede legercorps trok over de Vesle naar het zuiden van de Aisne, daarbij gedekt door de eerste cavaleriedivisie. Het bereikte vrijwel zonder strijd een linie zuidelijk van de Aisne. Te Braine ontmoette de eerste cavaleriedivisie krachtigen tegenstand van infanterie met mitrailleurs, die de stad had bezet en de brug bewaakte. Met behulp van een deel van onze infanterie kreeg het
785 's middags de stad in bezit, den vijand naar het noorden drijvend. In de omgeving van Braine werden eenige honderden gevangenen gemaakt. De Duitschers hadden hier groote voorraden geschutammunitie in de rivier geworpen, waar men het in het ondiepe water zag liggen. Aan onzen rechtervleugel bereikten de Franschen de linie van de Vesle: Op dezen dag begon de actie langs de Aisne, die nog niet is beëindigd en die
790 vermoedelijk een achterhoedestrijd is op groote schaal of ook het begin van een meer ernstigen slag kan zijn. (Volgens de laatste berichten schijnt deze laatste veronderstelling de juist. Red. H.) Het regende Zaterdagmiddag en 's nachts hevig, hetgeen het transport zeer bemoeilijkte.

Op Zondag, den 13en, werd buitengewonen weerstand ondervonden langs ons geheele
795 front, dat ongeveer 15 mijlen lang was, meest bestond de actie in geschutvuur, waarbij de Duitschers vooral gebruik maakten van hun goed verborgen opgestelde zware houwitser. Enkele overgangen van de Aisne worden bewaakt sterke infanterieafdeelingen met mitrailleurs. Tegen het aanbreken van den nacht waren gedeelte van alle drie legerkorpsen over de rivier; de cavalerie keerde naar den zuidelijken oever
800 terug. In dien nacht of 's morgens in de vroege waren drie pontonbruggen geslagen, terwijl onze troepen eveneens gebruik konden maken van een niet vernielde brug. Aan onzen linkervleugel drongen de Franschen op, maar geschutvuur belette hun bij Soissons een pontonbrug te leggen. Een groote afdeeling infanterie echter trok man achter man over een der draagbalken van den spoorwegbrug, die ongeschonden was
805 gebleven. Gedurende de laatste drie of vier dagen werden verschillende afzonderlijke troepjes Duitschers ontdekt die zich in de bosschen verborgen hadden, en gemakkelijk gevangen werden gemaakt. In het rapport uit het Engelsche hoofdkwartier worden dan verder bijzonderheden meegedeeld over het optreden der Duitschers in het eerst door hen veroverde gebied.

Zoo wordt verteld, dat te Senlis door een strooper op Duitsche soldaten werd
810 geschoten. De Deutsche commandant nam toen den maire van de stad en vijf andere voornamen burgers gevangen en dwong deze te knielen voor graven die reeds waren gereed gemaakt. Verschillende voorraden werden gerequireerd en daarop de zes burgers doodgeschoten. Vervolgens werd Senlis, waar nog meer burgers, ook vrouwen en
815 kinderen, zouden zijn gedood, verwoest. De bijzonderheden hieromtrent zijn door ons reeds meegedeeld. Ook Creil werd volgens dit officieele rapport verwoest, terwijl te Clrepy onder bedreiging met een boete van 100,000 frs. voor elke dag vertraging een aantal levensmiddelen en benodigdheden werden gerequireerd, waarvan een lijstje wordt gegeven. Overigens wordt nog melding gemaakt van een Deutsche proclamatie met voerschriften voor het gedrag der bevolking, die we van uit de berichten omtrent België wel al kennen en dus kunnen laten rusten. Ten slotte maakt het rapport melding van een proclamatie, die op 12 September te Reims werd aangeplakt en waarvan een exemplaar is in het bezit van het Britsche leger, waarin de maire, dr. Langlet, op
820 last van de Deutsche autoriteiten het volgende mededeelt: In geval van eenige militaire actie heden of in de komende dagen in de buurt van Rheims of in de stad zelf, worden de inwoners gewaarschuwd zich volkomen rustig te houden en niet te pogen

op enigerlei wijze deel te nemen aan het gevecht. Zij moeten niet pogen aanvallen te doen op alleen zijnde soldaten of afdeelingen van het Duitsche leger. De oprichting van barricaden, het opbreken van het plaveisel ten einde de beweging der troepen te hinderen, in een woord alles wat het Duitsche leger kan bemoeilijken is strikt verboden. Ten einde de veiligheid der troepen te verzekeren en de bevolking van Rheims rustig te houden, zijn de hieronder genoemde personen als gijzelaars door den opperbevelhebber van het Duitsche leger gevangen genomen. Deze gijzelaars zullen bij De minste ongeregeldheid worden opgehangen. Eveneens zal de stad geheel of gedeeltelijk worden in brand gestoken en de inwoners zullen voor elke overtreding worden opgehangen. Het aantal genoemde gijzelaars bedroeg 81.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

De Oostenrijksche cavalerie.

840 PETROGRAD, 19 Sept. (P. T. A.) De Oostenrijksche cavalerie, die in het begin van den oorlog het reeds zwaar te verduren had, is nu in de tweede helft van den slag in Galicië geheel en al uit het veld verdwenen. Nergens beproefde zij de door de Russen omsingelde troepen der achterhoede te ontzetten. Over den Weichsel hebben de troepen der Duitsche voorhoede versterkingen aangelegd op het front Czenstochanne-Weljun.

845

BELGIE.

Om en bij den strijd. V.

BRUSSEL, 15 Sept. Mij is vandaag in handen gekomen een brief van een Amsterdamsch Brusselaar, die zich ietwat gegriefd voelt door de uitlatingen over de Brusselaars in mijn brief van 11 September. "Si les Bruxellois, - zegt hij - se montrent gais et insoucians, croyez que c'est à la surface. Ce ne sont pas des picnics qu'ils organisent, ils prennent de la nourriture par économie, comme toujours le font les Bruxellois qui vont en excursion, et ces excursions la sont cause de sentiments haineux dont j'ai peur, grand peur. Le rire est la zwanze bruxelloise sont dangereux, très dangereux et j'ai peur, je le répète, de ces gens qui rient et se moquent des canons. Et ce que vous appelez des enfantillages sont pour moi des indications aux quelles il n'y a pas à se tromper. Croyez moi, approfondissez la question si vous êtes mis à même de le faire." Welnu, ik heb dezer dagen de gelegenheid gehad iets dieper in de quaestie door te dringen. En ik moet toegeven: mijn, te recht lichtelijk gebelgde, correspondent heeft gelijk. Maar ik heb dan ook ter wereld nog nooit een volk gezien waarvan zóó moeielijk te zeggen valt, wat je er aan heb als de Brusselaars.

En "enfantillages," - ik heb niet gezegd dat de Brusselaars *kinderachtig* zijn, - ik heb hen *kinderlijk* genoemd. En dát zijn zij, - heerlijk kinderlijk. En juist hun kinderlijkheid geeft mij eenig vertrouwen dat er geen reden is voor den angst, die den schrijver van den boven geciteerden brief bezielt. Want - als de Brusselaars de dingen namen zooals zij *zijn*, - dan ja, zou ik óók bang zijn voor Brussel, zooals ik bang was toen ik u mijn eersten brief uit Brussel schreef, - ik geloof den 1sten September - maar juist omdat de Brusselaars zich zoo heerlijk weten te verheugen - waarlijk te *verheugen*, - met een dooden musch, - daarom geloof ik, dat 't wel zal losloopen. Want de Brusselaars zijn goedsmoeds, - zij leggen zich neer bij den huidige toestand, ja, - maar in de vreugdige overtuiging dat die toestand maar zeer tijdelijk is en dat... deze week nog de Duitschers uit Brussel verwijderd zullen zijn. Dit is trouwens de overtuiging in heel België. Overal, - in alle steden en op het platteland, beginnen altijd de menschen te vertellen van alles wat de Duitschers hebben misdaan, van de branden en de fusillades, en 't slot is steêvast: mais ils le payeront! Hoe en op welke manier wij 't betaald zullen krijgen, wordt in 't midden gelaten, gerekend wordt op Engelschen, op Franschen en op de Belgen, die in Antwerpen zitten. Maar vooral op de Engelschen. De Franschen zijn een klein beetje uit de gratie geraakt, - waarom zijn zij niet eerder te hulp gekomen en hebben ons de kastanjes uit 't vuur laten halen? - vragen de Belgen, en 't Belgische leger, weet men wel, is tóch niet tegen de Duitsche overmacht opgewassen. Maar de Engelschen... Eigenaardig is daartegenover, dat de Duitschers juist de Engelschen als hun grootste vijanden beschouwen. Ik heb troepen Fransche en Engelsche krijgsgevangenen gezien, geëscorteerd door Duitsche soldaten. Toegelaten werd dat den Franschen sigaretten en chocolade werden toegestoken, maar de Engelschen mochten niets aannemen, hoogstens konden zij een glas water krijgen. En Duitsche soldaten hebben mij verzekerd, dat zij voor de Engelschen geen pardon kennen. Franschen... dat is nog wat, - maar Engelschen, die worden onder alle omstandigheden dood geschoten. Laat ik erbij zeggen, dat dit niet de meening is van het Duitsche leger, maar het persoonlijk gevoelen van sommige Duitsche soldaten, die ik gesproken heb. Met dat al ziet 't er wel naar uit, alsof er pogingen gedaan worden om 't den Duitschers lastig te maken op

895 hun etappenlinie tusschen Aken en Brussel. Ge hebt ongetwijfeld reeds bericht gehad
van de gevechten in de richting Leuven en Tirlmont. Hier in Brussel werd gisteren
verteld, dat beide steden weer in handen van de bondgenooten waren, maar dat is, –
althans voor 't oogenblik, – niet waar. Hollanders zijn gisteren, Maandag, nog over
Tirlmont en Leuven van Maastricht naar hier gekomen, en verzekerden mij, dat daar de
900 Duitschers nog de baas zijn. 't Schijnt evenwel, dat de bondgenooten, na de mislukte
poging om Leuven en Tirlmont te hernemen, 't tóch nog niet zullen opgeven. Lieden,
die hier aankwamen en uit verschillende streken van België, vertelden mij, dat
vrijwel overal in de belangrijke Deutsche bezettingen, een soort van geagiteerde
onrust heerscht, en zelfs hier in Brussel is deze onrust duidelijk. Vanmorgen is hier
905 allerwege aangeplakt een proclamatie waarbij wordt meegedeeld, dat geen particuliere
automobielen meer in de stad en de omstreken zullen worden toegelaten dan met een
bijzonderen Passierschein van de Brusselsche Kommandantur, en dat deze Schein niet
dan bij hooge uitzondering zal worden afgegeven. Voorts dat den soldaten der
bezettingen bevel gegeven is om op iederen wielrijder op een afstand van vijftien
meter te schieten, en wel omdat gebleken zou zijn dat door wielrijders aan de
910 bezetting van Antwerpen mededeelingen werden gedaan over de Deutsche stellingen. Ook
is 't zonder heel veel vernuft en overredingskracht onmogelijk om een pas te krijgen
van hier naar Holland. (Wat niet weg neemt, dat deze en vorige brieven uit Brussel in
't "Handelsblad" zullen komen.)

Maar, pour revenir à nos moutons, ik wil maar zeggen, dat ik de Brusselaars verkeerd
heb beoordeeld, toen ik mij verleden week ergerde over hun vroolijke zorgeloosheid.
915 Zij hebben blijkbaar meer geweten dan ik weten kon, en zij hebben zich met
Brusselsche... – ik vraag verlot: kinderlijkheid – verheugd over wat zij wisten. En
't zou wel eens kunnen zijn, dat hun kinderlijke blijdschap beloond werd. In ieder
geval beleven wij thans een kritiek moment van den oorlog. De groote vraag is: zullen
de krijgskansen keeren of bestendig worden? Er valt weinig van te zeggen. Wij
920 "oorlogscorrespondenten" – ik zet 't woord tusschen aanhalingsteekens om aan te
duiden dat ik zelf het aan commentaar onderhevig acht, – wij "oorlogscorrespondenten"
dan, wij zijn al trotsch – zooals ik waarlijk trotsch ben – als wij tot eventjes over
de Fransche grens doordringen, dat wil zeggen tot op ongeveer tweehonderd kilometer
van het eigenlijke gevechtsterrein, en wij hebben geen flauwe notie van wat daar
925 gebeurt, – ten spijt van Wolff- en Reuter-berichten. O, wij krijgen die berichten
ook, – van één kant tenminste, – en veel fraaijer en triomfantelijker dan gij ze in 't
"Handelsblad" krijgt. Wij, die hier zwerven tusschen de Deutsche kampen en
bezettingen, wij krijgen de oorlogsberichten uit de eerste hand, – wij wonen 't
meermalen bij hoe 's morgens een heel kamp, een heele bezetting moet aantreden om aan
930 te hooren uit den mond van een of ander Hauptmann of Oberst-Leutnant, hoe die
Deutsche Armee weer overwinningen en voordeelen heeft behaald, en om daarna een
driewerf Hoch te wijden aan de Armee of aan den Kaiser. Maar de Franschen en de
Belgen en de Engelschen hebben ook hun berichten, en daarbij mogen er zijn die naar
niets lijken, – ik vertelde reeds van 't Belgische bericht dat "Maubeuge tient ferme"
935 den dag nadat ik bij de Duitschers in Maubeuge op visite was geweest, – zij ademen
toch een geest van moed en hoop die niet heele ongegrond kan zijn. En dan mag 't al
waar zijn dat de Brusselaars zich verheugen op een dooien mosch als zij – zooals
gisteren – den heelen dag Roode-Kruis-auto's gewonden naar de stad zien brengen van
af de Chaussée de Louvain, en dat langs zelfden weg lichtelijk triestig er uit ziende
940 transport-colonnes naar Brussel komen, – uit alles blijkt toch wel dat er iets gaande
is, iets dat ernstige en belangrijke gebeurtenissen voorspelt voor de eerstvolgende
dagen.

Welke deze gebeurtenissen zullen zijn, – ik hoop 't u te kunnen melden, maar ik kan
voor niets instaan. Want komt 't zoo ver dat de Duitschers ernstige moeilijkheden
945 gaan ondervinden in het bezette gedeelte van België, – dan wordt 't daar wel oorlog
op zijn felst, en dan is alle vriendelijkheid en bereidvaardigheid, – en daarmee de
mogelijkheid om nog tusschen Brussel en Maastricht heen en weer te reizen en dus
berichten naar Holland te krijgen – ausgeschlossen, – om een stopwoord der Deutsche
officieren te gebruiken. Maar... : 't moet toch al raar loopen als ik heelemaal geen
950 kans meer zie om u iets mee te deelen... Gun mij dit kleine beetje bravour.

Door het hartje van België.

(Van een Maastrichtenaar.) Ditmaal, gelukkig, eens geen oorlogsgruwelen! In het
hartje van België golvende, beakkerde landouwen, met bosschen en hier en daar
955 weilanden ertusschen, waarop de zware Belgische paarden ook nu nog grazen tusschen
het stukke blauwe vee van de Belgische klei. Van Mons tot Brussel over Nivelles en
Waterloo ontmoette ik nauwelijks één Duitsch soldaat en, gelukkig, geen enkel
verbrand huis, al waren de typische opschriften, met krijt op de deuren gezet, de

960 bewijzen, dat hier Deutsche troepenmassa's doorgetrokken waren en zelfs gekampeerd
hadden. Den dag te voren waren we bij prachtig herfstweer naar en van Maubeuge
gereden. Doch ik kon moeilijk het gevoel van weelde beschrijven, dat me bekreep, toen
ik in Brabant weer boeren zag, die in den neerstreamenden regen hun land ploegden, en
in plaats van op geheele velden draadversperringen te turen, met het oog de
965 regelmatige lijnen volgde van bouwland, dat reeds op wintervoor lag. Steeds weer is
herhaald: in de Belgische vlakten, bij Waterloo, waar reeds voor bijna honderd jaren
over het lot van Europa beslist is, zal ook eenmaal weer de groote beslissing vallen.
En nu de wereldoorlog er is, lag de vlakte bij Plancenoit verlaten, en was de heuvel,
waarop het groote gedenkteeken: de leeuw van Waterloo slechts even zichtbaar in den
970 nevel. Het oog zocht hier onwillekeurig naar soldaten, doch de golvende velden waren
verlaten, en geen kanonschot, zelfs geen soldaat verbrak hier de weldadige stemming
van het herfstlandschap.

Toch heeft ook dit deel van België zijn cijns aan den overwinnenden vijand betaald.
Naast Henegouwen bezit de landstreek om Hal wel de meest beroemde paardenstallen van
België, hier fokt men de veredelde zwarte trekpaarden, die elk jaar hun deel van de
975 te behalen lauweren van de groote Brusselsche paardententoonstelling mee naar huis
nemen. Hier, in de onmiddellijke nabijheid van Waterloo, is menig Belgisch kampioen
gefokt en op slechts enkele kilometers afstand, bij Plancenoit, ligt o. a. de
beroemde fokkerij der gebroeders Ransquin, die de befaamde "La maison du roi"
bewonen, waar onder meer twee kampioenmerriën op stal staan. Ook in deze streek heeft
980 het Deutsche legerbestuur paarden opgevorderd en menig paard uit een der edelste
Belgische stammen trekt op dit oogenblik en trossen of een kanon. En hoe de
soldaten hierbij tewerk gaan, moge blijken uit de mededeeling van een Duitsch
soldaat, die ons vertelde, hoe hij en zijn makkers een aantal paarden meenamen en
toen deze moegetrokken waren en de soldaten voor een weide kwamen, waarin paarden
985 graasden, de afgewerkte dieren hierin gejaagd werden en... evenveel andere werden
meegenomen. De eigenaar van de weide zal met de verwisseling misschien nog vrede
hebben; maar wat vele stamboekpapieren na den oorlog nog waard zullen zij...?
Vee zag ik in deze streek in groote hoeveelheden; ik geloof dan ook niet, dat Brussel
aan vleesch vooreerst gebrek zal krijgen. De prijzen voor rundvleesch stegen daar tot
990 heden dan ook niet, alleen kalfsvleesch werd 20 centimes per K.G. duurder. Terwijl
schapenvleesch zoo goed als niet meer te krijgen is. Bij de Forêt de Soignes reden we
anders door een kudde schapen, en ook in het veld zag ik er hier en daar. Ook groote
veetransporten reden we achterop, alle bestemd voor Brussel. Het zou ons niet
995 verwonderen, als België na den oorlog groote hoeveelheden vee voor allerlei gebruik
in Nederland zal aankopen, want Belgen en Duitschers spreken thans geducht het
nationale veebestand aan. Ook Fransch vee zal dan wel niet te krijgen zijn (vooral in
het heuvelland van België worden anders veel roodbruine en muiskleurige Fransche
koetjes vetgeweid). De streek tusschen Brussel en Maastricht (Over Wareme en
Tongeren) vormt den overgang van de zware Brabantsche klei tot de lichtere gronden
1000 van de Kempen. Hier is de welvaart der plattelandbewoners minder groot, men ziet
minder paarden op de akkers, doch zijn het vooral bespanningen van iedermaal drie
ossen, die wagens en ploegen voorttrekken. Zelfs een koe liep er hier en daar
tusschen de trekdieren door. Herhaaldelijk trokken hier groote rookkolommen onze
aandacht, doch het waren gelukkig geen brandende huizen, doch slechts de resten der
1005 aardappelplanten, die in rook opgingen. Het deed weldadig aan hier tientallen
kilometers te rijden door bouwland, waarop de bevolking: mannen, vrouwen en kinderen,
op het land werkte.

Op dezen langen weg herinnerden enkel voorbijtrekkende batterijen zware artillerie
aan het feit, dat we in ongewone tijden leven. Mijn hoofddruk, meegebracht van
1010 dezen tocht van honderden kilometers door België, is, dat ik niet geloof, dat het
land tot heden in zijn vitale deelen is geraakt. Wat een welvaart spreekt er niet uit
al die dorpen en steden, die in ongekend aantal door deze provinciën verspreid
liggen. Luik, Henegouwen, Brabant, Limburg alle hebben haar deel gehad van de
verschrikkingen van dezen oorlog. En geen gering deel ook, we willen zulks geenszins
1015 onderschatten. Maar in verhouding tot wat onaangetast bleef, beteekent het tot heden
verwoeste betrekkelijk weinig. Er zijn ongetwijfeld tienduizenden, die aanzienlijke
kapitalen verloren hebben, duizenden die geheel geruïneerd zijn en de vruchten van
jaren van noesten arbeid in enkele uren vernield zagen. Voor hen zal de gemeenschap
later ongetwijfeld zorgen, want ze zal daartoe allicht in staat blijven. Want wie
1020 thans over de kaart België zijn oog laat gaan en alles weet, dat vernield en verloren
is, doch tevens ook wat nog onaangetast staat, mag niet wanhopen. Integendeel, hij
zal het absolute vertrouwen in de kredietwaardigheid van dit schoone land en zijn
arbeidzame bevolking niet verloren hebben, doch veeleer verzekerd zijn van een snelle
opheffing en wederopbloei van de geheele Belgische natie.

1025 Doch het is misschien voorbarig, thans reeds een balans te maken, nu de oorlog nog in
vollen gang is. Want wie zal zeggen, wat België in de eerstvolgende weken en maanden
te hopen en vooral nog te vreezen heeft? Wie zal het zeggen! Thans dragen de beide
1030 Vlaanderens en de provincie Antwerpen den grootsten oorlogslast, en zullen van daar
nog verschrikkelijke tijdingen ons bereiken, alvorens ook voor deze provinciën de
strijd geheel voorbij zal zijn. Bij Waremme reed ons een Maastrichtsche auto
achterop, die 's morgens was uitgereden om bewoners van een villa bij Aerschot te
gaan halen. De inzittende jongelui hadden de villa verwoest gevonden en in plaats van
de inwoners die verdwenen waren, een paar granaten gevonden, die ze als treurige
1035 herinnering aan hun vergeefschen tocht hadden opgeraapt. Doch tevens een bejaarde
dame en heer, meegenomen naar het veilige Nederland. Hun reis was dus toch niet
vergeefs geweest! Zoo zijn er de laatste weken duizenden naar Maastricht gebracht,
die er een gastvrij huis hebben gevonden. Doch waar thans de strijd in Vlaamsch-
België woedt, mogen wij dan nog eens een beroep doen op gastvrij Noord-Nederland?
1040 Laat men deze gelegenheid, om de vriendschapsbanden met onze zuidelijke stam- en
taalverwanten nog nauwer aan te halen, met beide handen aangrijpen. Op een dergelijke
hartelijk gemeende gastvrijheid zal zegen rusten en de gevolgen daarvan kunnen niet
overschat worden.

Koning Albert van België over den oorlog.

1045 Dr. Charles Sarolea heeft in de "Daily Chronicle" melding gemaakt van een interview
dat hij te Antwerpen heeft gehad met den Belgischen monarch en onze Londensche
berichtgever deelt uit dat onderhoud het onderstaande mede. Dr. Sarolea deelt mede
dat het de overtuiging des konings was dat deze oorlog slechts is een louter toeval,
een oorlog, die zoo plotseling als een donderslag over ons gekomen is. Het Servische
1050 drama noemde hij een eenvoudig voorwendsel, elk ander voorwendsel had ook kunnen
dienen, want de koning meent dat de oorlog met opzets is voorbereid. Hij was het
direct gevolg van een reactionairen geest, van brutaal militarisme en sterk
materialisme, die te vinden waren onder de heerschende partij en in de onmiddellijke
omgeving des Keizers. Gedurende de laatste vijf of zes jaren, dus zeide de Koning,
1055 had hij gedurende zijn reizen en uit gesprekken met Duitschers van beteekenis kunnen
opmerken een toenemende verwaandheid en zucht tot aangrijpen bij de militaire partij.
Hij was tot zekerheid gekomen dat een nieuwe, gevaarlijke geest den boventoon had
gekregen te Berlijn en dat de aanval van den kant van Duitschland te verwachten was.
Ongeveer achttien maanden geleden werd op eens alles ernstiger en de toestand bepaald
1060 alarmeerend. Er kwamen zulke ernstige feiten aan het licht, die het ergste
voorspelden, dat in November 1912 op aandrang des Konings het Belgische Parlement een
geheime zitting hield ten einde dringende voorzorgsmaatregelen te beramen. Men
luisterde naar de waarschuwingen van den vorst en een ingrijpend militair programma,
dat reeds dertig jaar lang was uitgesteld en waarvoor koning Leopold II te vergeefs
1065 geijverd had, werd onmiddellijk aangenomen. Een historisch feit daarmede
overeenkomende, dringt zich dit vernemende aan onze herinnering op. Het Fransche
Parlement van 1867 verwierp de militaire hervormingsplannen van Maarschalk Niel en de
debacle van 1870 was het gevolg. Het Belgische Parlement van 1912 nam de nieuwe
militaire wet aan, het gevolg is geweest de heldhaftige tegenstand van het Belgische
1070 leger en dit zou, dus zegt Dr. Sarolea, zonder 's Konings aandringen niet gebeurd
kunnen zijn.

Het was voor dr. Sarolea duidelijk dat Koning Albert het volste vertrouwen heeft op
den einduitslag van den oorlog en een beslist vertrouwen stelt in de Engelsche
bondgenooten, doch bovendien was het duidelijk dat de Koning voor dit oogenblik
1075 minder denkt aan de overwinning en de rechtmatige schadeloosstelling op te leggen aan
den indringer, dan aan de droeve werkelijkheid van het oogenblik en de groote
moeilijkheden, die overkomen dienen te worden. Koning Albert is overtuigd dat die
moeilijkheden slechts te overkomen zijn door systematische organisatie van alle
materieele en moreele hulpbronnen des volks tegenover den gezamenlijken vijand; door
1080 het op zijde stellen van alle partij-belangen; door hartelijke samenwerking van den
vorst met de vertegenwoordigers des volks. Om die overeenstemming te verkrijgen,
vroeg de Koning den raad der sociaal-democratische leiders. Sedert zijn
troonbestijging zegt dr. Sarolea, is de Koning een ideaal democratisch en
constitutioneel vorst geweest. "De parlementaire regeeringsvorm," geide hij met
1085 eenige ironie, "moge tekortkomingen hebben, doch geen onafhankelijk Duitsch Parlement
zou de domheid hebben kunnen begaan zich te laten voeren tot zulk een afschuwwekkend
onheil."

Koning Albert, vervolgt de schrijver van het interview, heeft alle reden trotsch te
zijn op het heldhaftig optreden van zijn volk, doch nooit zag men een vorst, die
1090 minder beneveld werd door de triomfen van den oorlog; nooit was een pacifist meer

geroerd door de verschrikkelijheden van het "beschaafde oorlog-voeren". Hij gaat diep gebukt onder den angst en het lijden van het gemarteld België; zijn diepgevoelde sympathie voor het lijden zijns volks, spiegelt zich af in ieder woord, in iedere uitdrukking. Het was voorbeschikt dat na honderd jaar Waterloo opnieuw zou worden het strijdperk der volkeren; het was voorbeschikt dat millioenen soldaten het land zouden verwoesten, dorpen zouden plunderen, steden zouden vernielen. "Wat zal er worden", riep de Koning wanhopig uit, "van België's bloeiende nijverheid, van zijn zoo met hard werken opgebouwden handel? Brussel, Luik, Namen in handen des vijands; Mechelen, Leuven, Aerschot verwoest; het geheele land geplunderd – wat zal er overblijven van mijn vreeselijk beproefd land? En aan welke verdere uitspattingen zullen deze barbaren zich verder schuldig maken, verwoed als zij zijn door den onverzwakten tegenstand van ons dapper leger? Als ten slotte de overwinning ten onzen voordeele is beslist. welke verwoesting zal dan te zien zijn? Als de Duitschers hun uitspattingen nog eenige maanden voortzetten, zal het land geworden zijn tot een woestenij". Met die droeve voorspelling nam, zegt dr. Sarolea, de Koning afscheid van mij. Helaas! eenige uren later reeds kwam zijn voorspelling gedeeltelijk uit. Een Zeppelin was over Antwerpen gegaan. Antwerpen, dat zulk een gastvrijheid had betoond aan een geheele kolonie Duitsche onderdanen, werd met vernietiging bedreigd en bom sprong op enkele meters van het Koninklijk Paleis! Die Zeppelin scheen het met opzet gemunt, te hebben op het leven van Koning Albert, van zijn edele Gemalin en de vorstelijke kinderen.

Een "Taube" boven Antwerpen.

LONDEN, 19 Sept, (Reuter.) Volgens een telegram uit Antwerpen van gisteren heeft een "Taube" weer boven de stad gevlogen. Uit het vliegtoestel werd een projectiel geworpen, waarvan de aard echter nog niet nauwkeurig is vastgesteld. Een groentenboer, die op weg naar de markt troffen en moest naar het ziekenhuis worden gebracht.

FRANKRIJK.

(Van onzen gewonen briefschrijver.)

Nieuws van het oorlogsterrein.

PARIJS, 9 Sept. Terwijl we er ons dus hier op voorbereiden een eventueel beleg zoo goed mogelijk te doorstaan zien we aanhoudend en reikhalzend uit naar eenig nieuws uit het Noorden en Oosten. De enkele gewonden die naar hier gedirigeerd worden helpen daarbij niet veel, want ze weten van hetgeen er werkelijk gebeurd is in den slag waarbij ze gewond zijn doorgaans niet veel meer dan Fabrice uit Stendhal's "Chartreuse de Parme" van het algemeene verloop van den slag bij Waterloo. Van meer beteekenis zijn de bladen uit de betrokken streken, waarvan er af en toe enkele tot hier doordringen. Zoo hebben we bijvoorbeeld vanmorgen pas gehoord dat zoowel Rijssel als Reims in handen van den vijand zijn. Omtrent de gebeurtenissen in de eerstgenoemde stad vind ik de volgende bijzonderheden in een van de laatste nummers van, het Duinkerksche blaadje "Le Nord. Maritime". "Thans is het feit dus juist, en we weten het sedert gisteren: de Duitschers hebben Rijssel bezet. Dinsdagmiddag (1 Sept.) hadden ze naar de groote Noorderstad – die men tot een open stad verklaard had en waarvan men haastig de forten had ontruimd, de kanonnen onbruikbaar gemaakt en het kruis in het water gegoord – twee parlementairen gestuurd, een officier en zijn ordonnans, die in een auto aankwamen en naar de mairie reden; ze kondigden aan dat er weldra troepen zouden komen. Inderdaad kwam eergisteren (3 Sept.) twaalf ulanen in een auto voor het stadhuis, dat ze in bezit namen. Kort daarna liet een soldaat de groote markt ontruimen. Om twee uur kwamen een dertigtal Duitsche auto's het binnenplein van het stadhuis bezetten.

Toen begonnen de gesprekken tusschen den Duitschen generaal Von Bernhardt en den "maire" van Rijssel, de heer Delesalle. De generaal verklaarde dat hij den titel aannam van gouverneur van de stad, en stad en forten bezette. Hij eischte dat iederen avond op het stadhuis zouden zijn de maire en twee raadsleden van Rijssel, twee raadsleden van Roubaix en twee van Tourcoing. Hij eischte bovendien een zeker aantal automobielen op en stelde de discussie over het hospitaalvraagstuk uit tot den volgenden dag. De generaal beloofde eindelijk niemand te zullen molesteeren en geen schade te zullen doen aan de stad als de inwoners zich kalm hielden. De ulanen begaven zich toon naar de prefectuur en de officieren doorkruisten alle bureaus, waar ze niemand aantroffen. Ook vonden ze den prefect, de heer Trépont, niet, wiens bureau ze in bezit namen. Dienzelfden avond werden in de geheele stad biljetten angeplakt, gesteld in het Fransch en in het Duitsch, waarin word aangedrongen op kalmte, het gebruik en den verkoop van alcohol verboden werden en het sluitingsuur der cafés op 8 uur werd vastgesteld. Maar terwijl de Duitsche soldaten en officieren zich in de

Naspeuringen van Paul Theelen: 19 september 1914

koffiehuizen installeerden, liet de militaire autoriteit aan de mobilisabele bewoners van Rijssel, Roubaix en Tourcoing weten, dat ze onmiddellijk vertrekken moesten, aangezien de Duitse generaal hen te Rijssel kon vasthouden. En binnen enkele
1160 minuten begaven 20,000 mannen zich op weg naar Duinkerken.
Er viel niet aan te denken te Rijssel op den trein te gaan. Sommigen konden treinen nemen te Madeleine, en ze overstroomden de coupés, de goederenwagons, de treeplanken en zelfs het dak van de wagons. Andoren zagen zich verplicht te voet naar Armentières te gaan; ze deden dat terwijl ze de "Marseillaise" zongen. Maar er waren geen treinen
1165 genoeg voor deze menigte, die daarom, na lang vergeefs gewacht te hebben, in verschillende richtingen vertrok door België gaande om Hazebrouck te bereiken of langs den spoorweg loopende tot dit station en zelfs tot Duinkerken. Gisteren was het dat al deze mannen binnenkwamen in onze stad, die al overstroemd was door de territoriaux uit Calais, Saint-Omer en Hazebrouck; ze kwamen heel den dag zeer
1170 vermoeid aanzetten in groote drommen, en hadden 's avonds groote moeite een onderdak te vinden. Gisteravond om elf uur kwamen er nog heel wat met den trein aan, en verspreidden zich door de stad, vermoeid en om huisvesting vragend. Tal van onze burgers hebben deze ongelukkigen geherbergd, die in weerwil van al hun ellende blijk gaven van een uitstekenden geest. Andere blaadjes uit het Noorden vertellen, dat de
1175 Duitschers den 31en Aug. om negen uur 's morgens Amiens zijn binnengekomen. De stad was zeer kalm. De maire had een onderhoud met den commandant van de Duitse troepen, generaal Von Stockhausen, die aan de stad Amiens een oorlogsschatting van twee miljoen francs oplegde en tabak en wijn eischte. Te Rijssel hebben de Duitschers een schatting van 7 miljoen francs geëischt, te Armentières 500.000 frcs., te Lens
1180 700.000 frs. Ook Arras is door de Duitschers bezet.
Uit de brieven en verhalen van gewonden valt vandaag te citeeren een relaas van een "maréchal des logis", die na te hebben verteld dat de approviandeeringsdienst uitstekend werkte - wat ik ook reeds van verschillende kanten had hooren verzekeren; vooral de autobussen bewijzen daarvoor onschatbare diensten - vervolgde: "Niemand
1185 heeft in Frankrijk idee van de geweldige schade die onze brave "sigaartjes" (de veldkanonnen van het kaliber 75) aanrichten. Ik heb het volgende geval bijgewoond. Op drieduizend meter van ons af lagen de Duitschers, versholten in hun loopgraven, op onze infanterie te schieten. Onze batterij verschuilt zich achter een heuveltje en onze kapitein bepaalt den afstand met een telemeter; daarna geeft hij order tot
1190 vuren. Nauwelijks hebben wij een stuk of tien patronen verschoten of de loopgraaf zwijgt. Wij ook. De jagers te voet chargeeren met de bajonet. Later hebben we ze teruggezien, en ze vertelden dat er zich geen levend wezen meer in de loopgraaf bevond... De Duitschers vochten zonder geestdrift, maar ze vechten goed. Het lijken wel automaten. Anders dan de Franschen, die in elken medestrijder een kameraad zien
1195 en hem onder alle omstandigheden trachten te helpen, kennen zij niemand; ze houden zich evenmin bezig met hun doden als met hun gewonden en als ze bevel krijgen vooruit te trekken, aarzelen ze niet te trappen op degenen, die door het geschutvuur terneer-geworpen zijn. Waar we voor hen hebben moeten terugtrekken is dat alleen geweest omdat ze talrijker waren. We hebben geheele rijen door zien wegmaaien; onmiddellijk werden ze vervangen. Je zegt wel eens: het lijken wel mieren. En zoo is
1200 het ook; het zijn mieren die je niet tellen kunt. Dat is de indruk van een artillerist krijgt, die op eenigen afstand een gevecht volgt."
In de "Guerre Sociale" van vanmorgen staat het volgende stuk beschrijving van een
1205 auto-tocht in oostelijke richting, den kant van de Marne uit, waar twee reuzen-legers sinds drie dagen en drie nachten aan het vechten zijn: "Binnen den vestinggordel overal enorme verdedigingswerken. Het veld is doorsneden met loopgraven, in alle richtingen. Op alle wegen verrijzen de barricaden. Elk oogenblik houden territorialen met de bajonet op het geweer de wielrijders en automobilisten tegen. Een segeant kijkt met groote zorgvuldigheid onze legitimatie-papieren na. Op sommige punten
1210 fouilleert men zelfs de inzittenden. Men kan niet te veel voorzorgsmaatregelen nemen. Het kleinste bos verbergt op zijn minst een kanon en troepen infanterie. Naarmate wij ons van Parijs verwijderen worden de dorpen steeds meer verlaten. Uit voorzichtigheid zijn de inwoners naar de hoofdstad vertrokken, de troepen in hun bewegingen vrijlatende. De boeren, wier paarden gerequisitioneerd zijn, hebben zoo veel mogelijk
1215 op hun rug meegenomen, hun luiken en deuren gesloten, en aangezien ze hun beesten niet konden meenemen hebben ze die doodgewoon de vrijheid gegeven. Zoo zagen we opgehoopt voor de deuren der boerderijen kippen, eenden en kalkoenen, als gewoonlijk wachtende op het strooien van het eten... Te L... heeft men als voorzorgsmaatregel twee bruggen laten springen. De steenen brug is in het water gevallen; alleen de
1220 pijlers zijn nog over. De ijzeren brug buigt alleen maar naar den stroom. Het geweld van de ontploffing heeft al de ruiten van het dorpje doen springen. Alle visschersbooten zijn gezonken. Slechts een veerman, wien men vergunning gegeven heeft

zijn boot te houden, brengt de bewoners van de omliggende dorpen, die zich op hun beurt naar Parijs begeven, over.

1225 Daar komt een convooi Duitse gevangenen. Hoevelen zijn er? Vijfhonderd, misschien
meer. Ze schijnen op van vermoeden. De officieren alleen hebben hun "Schneidigkeit"
1230 behouden. Wat verder op den weg wijst een wielrijder ons de lijken van Duitschers,
die opgehoopt liggen bij M... achter hoopen stroo. Een indrukwekkend oorlogs-visioen
voor menschen die den oorlog nog niet gezien hebben. "Halt!" Het is een sergeant van
de jagers te voet, die den automobilisten bevel geven te stoppen en hun motor stil te
zetten. Allen stappen we uit, de handen in de hoogte. De chauffeur reikt onze
1235 identiteits-papieren over. De sergeant is ingelicht; hij steekt zijn revolver weer in
de huls. Hij heeft niet op automobilisten, de sergeant. Twee dagen te voren is één
van zijn mannetjes gedood door een verdachte auto, die eerst op het gedane bevel
1240 ingehouden had, en toen plotseling met de grootst mogelijke snelheid er van door
gegaan was, den kleinen chasseur wegmaaiende als een strootje. Een nieuw oponthoud.
De sergeant, die de papieren geverifieerd heeft, waarschuwt dat er een patrouille
ulanen in de buurt is. We zullen moeten opletten. We gaan weer op weg. Een koppel
patrijzen vliegt bij het voorbijkomen van de auto op en strijkt een eindje verder
1245 neer in een korenveld. Terwijl de menschen elkander doodschieten, leven de patrijzen
in vrede."

Onder de enkelen die, na, eerst naar Bordeaux vertrokken te zijn, toch liever zijn
teruggekomen, is ook de afgevaardigde van Parijs Denys Chochin. Het is trouwens niet
uit bezorgdheid voor zijn hachje, dat hij de regeering gevolgd is: gedurende acht-en-
1245 veertig uren is hij zoowaar óók minister geweest!... Viviani had hem een
ministerschap aangeboden, en hij had in principe aangenomen. Hij had alles willen
aannemen, bij voorkeur echter het onder-ministerschap van buitenlandsche zaken,
waarvan hij goed op de hoogte is. Maar dat kon niet, hoewel de onder-minister onder
de wapenen is, en de premier kon daarom slechts het aanbod doen van een ministerschap
1250 zonder portefeuille. Kan ik me dan op een andere wijze niet nuttiger maken? vroeg de
rechtsche afgevaardigde, en hij was zeer in zijn schik toen hem daarop het misschien
minder eervolle maar onder de bestaande omstandigheden hoogst belangrijke toezicht op
de vervaardiging en den voorraad van het kruit werd opgedragen. Als chemicus en
deskundige in kruitquaesties is hij nu trouwens bijzonder op zijn plaats. En het was
1255 op zijn tournée langs de verschillende staats-kruitfabrieken dat hij gisteren Parijs
in het voorbijgaan even heeft aangedaan.

Voorbarig.

De afgevaardigde van het Oise-departement, Paisant, plaatste in den "Matin" van 15
1260 September een oproep tot de uit het Oise- en Aisne-gebied gevluchte bewoners, om zoo
spoedig mogelijk naar hun woonsteden terug te keeren. Tevens deelt hij mede, dat over
het algemeen, slechts materiele schade is aangericht, Senlis, dat het lot van Leuven
heeft ondergaan, alleen uitgezonderd. De huizen zijn geplunderd, maar intact en de
inwoners in leven. Het is gewenscht zich te haasten om terug te komen, schreef de
1265 heer Paisant, maar het verdient aanbeveling levensmiddelen mee te brengen.

Hervatting van het onderwijs.

Het "Journal des Débats" begroet met vreugde den hervatting van het onderwijs. Wij
hebben steeds gemeend, schrijft blad, dat de eerste en voornaamste voorwaarde voor
1270 een hervatting, zij het ook gedeeltelijk, van het economische en maatschappelijke
leven, was de terugkeer tot normale toestanden. Een stap in de gewenschte richting nu
is de opening der scholen. Er bestaat niet de minste rede, waarom de jongelieden, die
niet in militair verbond zijn geplaatst, hun studies niet zouden hervatten. Daar is
niets tegen en alles vóór. Waarom zouden de niet gemobiliseerde onderwijzers en
1275 leeraren niet weder voor hun klas gaan staan? De afwezige kunnen vervangen worden
door hun gepensioneerde collega's of door deskundige vrijwilligers, die niets liever
willen dan zich verdienstelijk te maken. Vrees voor een tekort behoeft er werkelijk
niet te bestaan.

Een mislukte aanslag.

1280 LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Uit Dieppe wordt aan de "Daily Mail" geseind: Een groepje
Duitschers als Fransche officieren vermomd is gearresteerd bij een poging om de
spoorwegbrug bij Oissel, in de nabijheid van Rouaan, in de lucht te doen springen met
het doel de verbinding tusschen Parijs en Dieppe te verbreken.

ENGELAND. (Van onzen Londenschen berichtgever.)

Binnenlandsche politiek.

1290 LONDEN, 15 September. Opnieuw zijn wij ingetreden in een periode van afwachten, lang
of kort, het is niet te zeggen. De Londensche bladen bevatten thans lange brieven van
hun correspondenten, die op den linkervleugel der Fransche en Britsche legers in de
1295 achterhoede waren en die na den slag aan de Marne de verwoeste landstreken bezochten
en ontegenzeggelijk zeer lezenswaardige kopij leverden van al het afschuwelijke dat
zij aanschouwden, doch waaruit wij niet wijzer worden over de vraag of de resultaten
1300 van den strijd inderdaad van dien aard zijn geweest dat zij invloed zullen hebben op
de beslissing van den oorlog. Die beslissing is zeker nog verre, omdat niet aan te
noemen is dat de slag aan de Marne de Duitschers tot een vollen aftocht naar eigen
land zal hebben gedwongen. Slechts dit staat blijkbaar vast dat van Parijs vooreerst
1305 geen sprake kan zijn en dat een oprukken naar de Fransche hoofdstad door de
vijandelijke legers misschien voorgoed tot de onmogelijkheden zal kunnen gerekend
worden, en dit feit geeft natuurlijk den verbonden Mogendheden het recht thans hóógst
tevreden te zijn. Wij zullen hebben af te wachten welke de gevolgen van de
gebeurtenissen tusschen 5 en 12 September op de volgende campagne zullen zijn. In elk
1310 geval zullen wij Hollanders te Londen nu[p] weder kunnen te weten te komen welke
kijk men van Duitschen kant op de krijgsverrichtingen der laatste dagen heeft, want
gisteren is ons een groote verrassing bereid – wij ontvingen opeens weder
Nederlandsche dagbladen, oud nieuws brengende uit het vaderland tot 12 dezer.
Aan wien wij dit te danken hebben zal ik maar niet vertellen, genoeg, dat blijkbaar
1315 een invloedrijke persoon voor ons de autoriteiten hier heeft weten te overtuigen dat
de Engelsche belangen hoegenaamd niet geschaad worden als de Nederlanders in deze
stad de dagbladen uit hun land in handen krijgen. Erkentelijk zijn wij hem daar zeer
zéker voor; werkelijk, de verrassing ons gisteren bereid, nadat wij ongeveer veertien
1320 dagen ons "dagelijksch geestelijk brood" hadden moeten missen, was groot. Te midden
van alle oorlogs-nieuws van buiten de grenzen van dit land vraagt voor een oogenblik
de binnenlandsche politiek even de aandacht – de Home Rulegeschiedenis is weder aan
de orde. Zooals gij weet is het de bedoeling dat het Parlement deze week voor
1325 langeren tijd dan tot dusverre uiteen zal gaan en dat de Regeering nog even de
lopende zaken wil afdoen. De Unionisten hadden gemeend dat zoolang de oorlog duurt
de Iersche en Wales-wetsontwerpen geen onderwerpen van discussie moeten uitmaken en
in het Hoogerhuis had Lord Lansdowne een wetsontwerp ingediend, om zulks mogelijk te
1330 maken. Evenwel, dat strookte volstrekt niet met de bedoeling van den Eersten
Minister. Deze deelde gisteren in het Lagerhuis mede, dat het zijn bedoeling was den
beiden wetsontwerpen deze week de Koninklijke goedkeuring te doen geven en dan tevens
wetje in te dienen met het doel te bepalen, dat die wetten in geen geval binnen
1335 twaalf maanden in werking zouden treden en dat die wet dan bij Koninklijk Besluit
verlengd zal kunnen worden na ommekomst van dat jaar, bijaldien dan de oorlog nog
niet beëindigd zou zijn. Binnen de genoemde twaalf maanden zal de Regeering dan ter
tafel brengen een Amending Bill, die niet noodzakelijk zal bedoelen Ulster of een
gedeelte er van buiten Home Rule te laten, doch een vorm zal hebben in verband met de
1340 gewijzigde verhoudingen, die door den oorlog tusschen Nationalistische en Ulster-
Ieren is ontstaan. Dat deelde Lord Crewe ook gisteren in het Hoogerhuis mede vóór het
voorstel van Lord Lansdowne aan de orde kwam. Dat Regeerings-voorstel bevat den
Unionisten heelemaal niet. Zij zouden willen dat Home Rule en Welsh Disestablishment
gedurende de geheele oorlogsperiode van de baan zouden blijven en de leiders der
1345 oppositie hadden zulks gisteren reeds uitgesproken in een vergadering, die zij in de
Carlton Club hielden.
In die vergadering zijn jegens de Regeering harde woorden gesproken. De heer Bonar
Law, die als leider der oppositie die bijeenkomst leidde, zeide dat de Regeering
1350 misbruik maken wilde van de omstandigheden. Zij meende dat zij veilig kon rekenen op
de vaderlandsliefde der Unionisten en en der mannen van Ulster, die zeker het belang
van het vaderland boven alles zouden stellen en de Regeering gedurende den oorlog ten
volle zouden steunen. De Eerste Minister wist heel goed dat de Oppositie thans
onmogelijk de Regeering zou kunnen tegenwerken. De heer Bonar Law erkende dat die
redeneering der Regeering juist was; het belang van het land in de ernstige
1345 buitenlandsche crisis eischte dat het Engelsche volk vereenigd zou blijven en daarom
meende hij dat men, als heden (Dinsdag) de Eerste Minister zijn voorstel zou doen, de
Oppositie daartegen niet zou ingaan. In het Huis mocht thans tegenover den vijand
niets van oneenigheid tusschen de Parlementaire partijen blijken -- Sir Edward Carson
was het daarmede volkomen eens. Hij, Bonar Law, zou zich dus bepalen in het kort
1350 uiteen te zetten waarom de Oppositie thans de Regeering niet zal tegenwerken, doch
dat zij zich het volle recht voorbehoudt te zijner tijd Ulster te blijven steunen in
zijn verzet tegen Home Rule. Die meening is door de vergadering onderschreven, door
Sir Edward Carson evengoed als door de heeren Balfour en Smith. Ook zij waren van

oordeel dat over de quaestie geen debat in het Lagerhuis moest plaats hebben; de heer
1355 Bonar Law zou moeten protesteeren tegen de handelingen der Regeering, doch overigens
moest thans het belang van het vaderland gaan boven alle partij-belangen, ook al
keurde men de manier waarop de Regeering misbruik maakte van de bestaande
omstandigheden nog zoo af.

Die afkeuring werd sterk uitgesproken door Lord Robert Cecil, die meende dat
1360 Ministers toch duidelijk moest maken dat men hen niet langer beschouwde als
"gentlemen" en niet langer geschikt voor het gezelschap van "gentlemen", een
vriendelijkheid, die de aanwezigen met luide en langdurig applaus onderschreven,
althans zoo heet het in het officieel verslag dezer bijeenkomst. In elk geval, het
1365 slot is dat de heer Bonar Law alleen, misschien nog een paar andere leiders met hem,
hun protest heden tegen het voorstel der heeren Asquith zullen uiten en daarmede uit.
Zoo zal het dus gaan – de Home Rulewet wordt onder de Parliament Act wet en voor zij
in werking komt over een jaar of langer zal een Amending Bill behandeld worden. Hoe
die er uit zal zien is niet te zeggen, in elk geval zal men alle mogelijke tijd
1370 hebben en "onder ons" kalm over te praten en men zal tegen den tijd, dat zij in
behandeling komt wel tot een vergelijk zijn gekomen, want het is onmogelijk aan te
nemen dat na afloop van den oorlog, Nationalistische en Ulster Ieren, die samen
tegenover den landsvijand hebben gestaan, er plezier in zullen hebben elkander op
eigen grond te gaan beoorlogen. Evenwel is wel zonderling van de Oppositie, dat zij
heeft kunnen denken dat de regeering onder den drang van den oorlog nu maar eenvoudig
1375 de Home Rule Bill en de Parliament Act ter zijde zou hebben geschoven. Dat was iets
wat zij eerlijkshalve tegenover de nationalisten niet kon en niet mocht doen. Lord
Robert Cecil kan nu wel zeggen, zooals hij gisteren deed, dat de Regeering handelde
als valsche kaartspelers tegenover de Oppositie, doch bijaldien minister Asquith
handelen zou zooals de Oppositie zou wenschen, dan zou hij valsch spel spelen
1380 tegenover dat deel van Ierland, dat er zeker van was dat de Home Rule Bill onder de
Parliament Act in elk geval wet zou geworden zijn, wanneer er geen oorlog was
geweest.

Voor de nationalisten is het al jammer genoeg dat zij nu een jaar langer, misschien
nog langer, geduld zullen moeten hebben vóór zij een eigen Parlement verwezenlijkt
1385 zien. Is de Home Rule Bill eenmaal tot wet geworden, dan zal het later, wanneer alle
aandacht weder geschonken kan worden aan de binnenlandsche aangelegenheden, veel
gemakkelijker zijn tot een compromis ten aanzien van Ulster te komen, dan zolang die
wet niet bestaat. Bovendien is er alle kans dat de Amending Bill niet zal kunnen
behandeld worden vóór de algemeene verkiezingen zullen hebben plaats gehad en wanneer
1390 die verkiezingen ten voordeele der unionisten mochten uitvallen, zal die Amending
Bill zeker geheel in het voordeel van Ulster ontworpen worden. De hoofdzaak voor het
oogenblik is dat Home Rule een feit zal worden – de unionisten zullen zich later wel
eens rijpelijk bedenken vóór zij het wagen zullen die te herroepen en omdat haar die
kans onmogelijk, en in elk geval zéér moeilijk, wordt gemaakt door hetgeen de
1395 Regeering thans gaat doen, zijn zij verontwaardigd over die Regeerings-daad. De Home
Rule-wet komt nu van de baan, gelukkig maar – alle partijen kunnen zich nu verder
geheel wijden aan de vaderlandslievende daad – te pogen den oorlog te brengen tot een
voor het Britsche rijk bevredigend einde. Hoe spoediger dat mogelijk is, des te beter
zal het zijn voor de Empire en voor gansch de wereld.

1400 **Lord Kitchener's leger.**

Aan het uitvoerig Reuter-telegram over de rede door lord Kitchener in het Hoogerhuis
gehouden, behoeven we niet veel meer toe te voegen. Het slot van zijn rede betrof
uitsluitend de maatregelen omtrent de vorming van het nieuwe groote leger getroffen.
1405 Lord Kitchener wees er op, dat hierbij groote moeilijkheden moeten worden overwonnen
– vooral wat betreft de encadreering met officieren. In de behoefte aan officieren
zal worden voorzien door promotie van onderofficieren, terwijl lord Kitchener hoopt,
dat het land voldoende jongelieden zal opleveren, die onder leiding van de
beroepsofficieren, ook uit Indië en elders ontboden, tot officier zullen kunnen
1410 worden opgeleid. Een andere groote moeilijkheid is van materieelen aard, maar hierop
ging lord Kitchener niet in bijzonderheden in. Hij had goed vertrouwen, ondanks deze
moeilijkheden, dat in het a.s. voorjaar reeds de noodige veldlegers georganiseerd
zullen zijn.

1415 **Kapitein Stewart.**

Onder de Engelsche gesneuvelden is ook kapitein Stewart, de Londensche advocaat die
officier was van de West Kent Yeomanry, en in 1912 in Duitschland wegens spionage tot
3½ jaar vestingstraf werd veroordeeld. Kapitein Stewart werd op 7 Augustus 1911 te
Bremen gearresteerd onder beschuldiging van spionage en in Januari 1912 veroordeeld.

1420 In Mei 1914 werd aan Stewart tegelijk met de eveneens wegens spionage veroordeelde Engelsche officieren French en Branden door den Duitschen Keizer gratie verleend.

Een rede van Asquith.

1425 LONDEN, 18 Sept. (Reuter.) Eerste minister Asquith hield in een groote oorlogsmeeting te Edinburg een rede, waarin hij verklaarde, dat een schikking reeds in zicht was toen Duitschland willekeurig den oorlog veroorzaakte. Er was geen poging gedaan door Duitschland om dit te weerspreken, behalve door het verspreiden van opzettelijke onjuistheden. Wij meenden dat het in het belang was niet alleen van het Britsche Rijk maar ook van de beschaving ons te verzetten tegen den aanmatigenden eisch van een enkele mogendheid om over het lot van Europa te beslissen. Asquith bestreed de 1430 Deutsche bewering, dat de eerlijkheid die Engeland aan dag legde ten opzichte van de rechten, uit verdragen voortvloeiende, iets nieuws zou zijn. Het was de meening van de leiders van het Deutsche intellect, dat Duitschland en de Deutsche cultuur de wereld moesten beheerschen. Maar de Deutsche leer van de stoffelijke kracht, die 1435 leidde tot de meening dat verdragen niets waren dan stukken perkament, was gebleken een zeer kortzichtige filosofie. Dit had den Duitschen Keizer en het Deutsche volk geleid tot zeer ernstige misrekening omtrent het Britsche Rijk en de houding van Indië en de koloniën. Dit was een groteske en een tragische misrekening. Een smartelijk ontwaken wacht het Deutsche volk.

1440

Aanbiedingen van steun.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Uit Johannesburg wordt geseind, dat de commandant Fredricks die het bevel voerde over het Scandinavisch contingent dat met de Boeren streed in den Zuid-Afrikaanschen oorlog, nu aan lord Kitchener de diensten van 1445 duizend uitgezochte mannen heeft aangeboden voor den dienst in Europa.

Het Canadeesche oorlogsfonds.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Uit Montreal wordt gemeld, dat het Canadeesche oorlogsfonds reeds vier millioen dollars bedraagt.

1450

RUSLAND.

Krijgsgevangenen in Rusland.

PETROGRAD, 19 Sept. (P. T. A.) Uit brieven van Deutsche en Oostenrijksche 1455 krijgsgevangenen naar hun familiën blijkt, dat de gevangenen sedert het begin van den oorlog geen enkel bericht van hun verwanten hebben ontvangen en dat ze in Rusland goed worden behandeld.

SPANJE.

Blijkens een officieel telegram, te Madrid uit Larache ontvangen, wordt in Spaansch 1460 Marokko duchtig gevochten. Gemeld wordt, dat generaal Sylvestre na een verbitterd gevecht, een stelling heeft bezet, welke de verbinding tusschen Larache, Tanger en Tetouan dekt. De Kabylen moeten zware verliezen hebben geleden. Aan Spaansche zijde sneuvelde een officier en vier soldaten, terwijl twee officieren en vijf en twintig soldaten gewond werden – voorwaar geen zware verliezen, waar sprake is van een 1465 verbitterd gevecht.

TURKIJE.

De capitulatiën.

Ook president Wilson heeft eveneens den Amerikaanschen ambassadeur te Konstantinopel 1470 last gegeven aan de Porte te doen weten, dat de Vereenigde Staten niet toestemmen kan in de opheffing der capitulatiën, waartoe Turkije geen recht heeft.

Zie verder pag. 7

1475 **AVONDBLAD. Tweede Blad.**

Van Dag tot Dag.

Het is alsof Europeesche mogendheden eer ze hun verbonden sloten bij den Prediker te rade zijn gegaan. Hij toch zegt tot ons IV. 9-12. "Twee zijn beter dan één: want zij 1480 hebben eene goede belooning van hunnen arbeid. Want indien zij vallen, dan richt de één zijn metgezel op; maar wee den éénen die gevallen is! want er is geen tweede, om hem op te helpen. Ook indien twee te zamen liggen, zoo hebben zij warmte; maar hoe zou één alleen warm worden?.En indien iemand den éénen mocht overweldigen, zoo zullen de twee tegen hem bestaan; en een drievoudig snoer wordt niet haast gebroken." Men 1485 aanschouwt nu hoe de geallieerden in de twee kampen elkander helpen, hoe Duitschland

het benarde Oostenrijk te hulpe snelt en hoe Rusland, Engeland en België Frankrijk uit den brand helpen. Het viervoudig snoer en het dubbele snoer toonen hun kracht. En de strijdende volken zeggen: "twee zijn beter dan één, want zij hebben een goede belooning voor hun arbeid." En thans redeneeren velen: Allen zijn beter dan één. En ze spreken den wensch uit dat een veelvoudig snoer worde gestrengeld, dat alle Europeesche Staten verbindt. Maar ik vrees dat zij die nu leven van de Vereenigde Staten van Europa niet zullen aanschouwen. Dat samengaan van zoo vele volken heeft den Amerikanen, die de uitbarsting van den oorlog in Europa bijwoonden, vooral zoo bijzonder getroffen. Ze waren veilig noch in 't Oosten noch in 't Westen, noch in 't Noorden noch in 't Zuiden. Overal oorlog! Maar ze zegenden allen het neutrale goedgehartig Hollandsche volk, en de vriendelijkheid van beambten en particulieren overal genoten. Ze laten zich in hun bladen zeer hartelijk en met veel inzicht over ons uit, nu ze veilig weder in hun land zijn gekomen uit Frankrijk, Zwitserland en Duitschland. Zeker, sommigen deelen bijzonderheden mede van den oorlogstoestand in Duitschland, Frankrijk en hier aan hun landgenooten, welke bewijzen dat enkelen hunner niet goed opmerkten of door gebrekkige taalkennis en geographische kennis misleid werden. Doch welwillend en waardeerdend zijn ze allen.

"En de oorlog zal de geographische opvoeding van ons Amerikaansch publiek wel bevorderen?" merkt de "Evening Post" op. Het blad deelt mede hoe er dicht gedrang van weetgierigen is voor de winkels in New York, die groote kaarten van Europa tentoonstellen. De Amerikanen zijn zoo gewend aan groote afstanden dat ze de handen ineen slaan als ze opmerken, dat Parijs slechts even ver van de Duitse grens ligt als New-York van Albany in den staat New-York, en dat het geheele oorlogsterrein in België een landstreek is van niet meer dan 50 mijlen lengte en 50 mijlen breedte. Een treffende opmerking van één der Amerikanen was deze: "Wij, Amerikaansche toeristen, die naar Europa gingen om historische bouwvallen te zien, hadden nu een eenige gelegenheid om, in Leuven te zien hoe historische bouwvallen opzettelijk vervaardigd worden!" De vernietiging van Belgische steden heeft een ontzettenden indruk op hen en overal in de Vereenigde Staten gemaakt. Een weinig humor licht op al het treurige wat de toeristen te huis te vertellen hebben. Eén hunner, gevraagd wat een *moratorium* toch in Europa beteekent, antwoordde: "A moratorium, I take it, means that a country needn't settle up until it settles down."

Eén der Amerikanen, die zijn weg naar huis na moeielijke reis weder vond, was juist in Zwitserland op reis naar de *Church Peace Conference in Constance, Germany*, welke 2 Augustus geopend zou worden. Doch Duitschland confereerde op dien datum niet over vrede, en onbesproken bleef de bijdrage van Amerika getiteld *The Churches of Christ in America and International Peace*. Dit verslag is gedrukt, en die er belang in stelt kan het dus lezen. Doch op het oogenblik schijnen dergelijke brochures weinig belangwekkend. Waar godsdienst onvermogen bleek om oorlogen te voorkomen, kunnen vereenigingen en genootschappen, hoe welwillend ook, weinig bereiken, en dit vooral niet terwijl eenige millioenen soldaten aan het vechten zijn. Een protestantsch predikant, die grooten naam heeft in Amerika, de Rev. G. Monroe Royce, Protestantsch-Episcopaalsch rector van New Windsor brengt wegens dit onvermogen van den godsdienst een aanklacht tegen de christelijke kerken uit, die niet beletten de uitbarsting van dezen oorlog. Hij zegt: "Indien de kerken overal in de wereld even ronduit handelen als de effectenbeurzen, dan zouden ze gedaan hebben wat deze deden en hun deuren gesloten hebben. "Ze prediken het Evangelie van vrede, maar hun geestelijken nemen deel aan den oorlog bij volk na volk. En dan besteden ze millioenen om heidenen tot hun godsdienst te bekeeren! Welk een bespotting van het gezond verstand. Als ze allen te zamen zulk een bloedbad, zulk een belediging der menschheid niet beletten kunnen, dan weigeren wij een stuiver op te brengen tot hun onderhoud. De geestelijken strijden zelven mede en ondersteunen den oorlog ieder in zijn eigen land, en die daden van hen ontnemen aan de kerken en den dienaars van God's woord alle geestelijke beteekenis."

Dit schijnt mij bijzonder onbillijk! Evenmin als ds. Monroe Royce, die zelf sinds lang predikant is, den oorlog der V. S. tegen Spanje beletten kon, kunnen Europeesche predikanten de hartstochten ketenen van de heerschers staatslieden en volken, die dezen Europeeschen oorlog verwekten. Ze vermogen dit evenmin als dat ze zonde kunnen overwinnen en misdaden kunnen beletten. Ze vermogen het evenmin als de socialisten het vermochten. Maar wat predikanten en leeken en allen die invloed hebben op menschen en vooral op jonge menschen, thans moeten doen is de ware beteekenis van de groote Europeesche tragedie hun doen begrijpen en er toe medewerken dat de gewekte schrik en medelijden lelijke krachten wekken moge. Tijdelijk heerscht Chaos, heerscht de bajert weer. Maar steeds volgt op zulk een ontzettende ineenstorting een machtige wedergeboorte, en wat de plaats inneemt van het oude is dan vaak beter dan wat vooraf ging. Let eens op in eigen land hoe er nu eendracht heerscht, hoe alle partijen ons

eervol optredend ministerie steunen, en alle dagbladen de troonrede prijzen. De gemoederen zijn ernstig gestemd. Men wil medewerken, helpen. In zelfs ruwe harten is medelijden ontwaakt. Een nieuw gevoel van kameraadschap, van broederschap ontstaat.

1555 Men heeft dieper behoefte gekregen aan wat geestelijk is en liefde kweekt. En dat predikanten en priesters evenmin oorlogen beletten kunnen als socialisten en vredevereenigingen en vredespaleizen dit vermogen, geeft geen recht den godsdienst dit te verwijten. Godsdienst zou dit alleen vermogen, als zijn dienaars over

1560 dwingende macht beschikten, en zelfs dan zouden volksbewegingen en hartstochten, die tot oorlog leiden, hun te sterk zijn. Welke Pausen, zelfs in den tijd van hun grootste macht, konden oorlogen beletten? Het Christendom, heeft men opgemerkt, is gelijk de onzijdigheid van België, die onder den waarborg stond van alle volken en ongeschonden bleef in vredetijd, maar onder den voet geloopt werd toen ze den weg versperde aan de belangen van een machtige die haast had. Het Christelijk geloof kan

1565 in oorlogstijd de strijdenden niet scheiden, den zwakken niet tot schild zijn. Maar het kan troosten, sterken, karakters vormen, en beter tijden voorbereiden. Met het oog hierop is het belangwekkend de getuigenis te lezen van Kardinaal Amette, die te Rome, met Kardinaal Bourne van Engeland en Kardinaal Mercier van België den redacteur van *l'Italia*, het voornaamste katholieke blad van Noord-Italië, te woord

1570 stond. Hij zeide: "In Frankrijk zijn nu geen partijen meer, allen vormen een groot gezin. De zedelijke kracht van het volk kon niet beter zijn. Wij worden gedragen door de vaste hoop dat, al hebben wij een zware beproeving te doorstaan, het eindresultaat goed voor ons volk zal zijn. Wij gelooven dat Frankrijk gereinigd en krachtiger zal oprijzen uit den strijd. "En de invloed op godsdienst van den oorlog kon niet

1575 gunstiger zijn dan hij is. Bijna al onze soldaten gevoelen als ze in het vuur gaan een herbeleving aan het geloof hunner vaders. Zij biechten en vechten daarna als leeuwen. Ongeveer 20,000 Fransche priesters zijn in het leger. Als Frankrijk zijn godsdienstig geloof hervormt, zal het in staat zijn weder voort te gaan op den weg der beschaving." De beide andere kardinalen spraken in gelijken zin. "Kardinaal

1580 Amette", zoo eindigt de redacteur van *l'Italia* zijn verslag, "sprak plechtig en kalm als een die in verschiet een toekomst ziet, geheel verschillend van het ontzettend heden."

Nederland en de oorlog.

1585 Kunst en weldoen.

Men schrijft ons uit Den Haag: Hoewel reeds op verschillende wijze gelden worden bijeengebracht om zooveel mogelijk in de nooden in Nederland te voorzien, die zich ten gevolge van den oorlogstoestand doen gevoelen en die ongetwijfeld nog zullen toenemen, heeft zich een comité gevormd, bestaande uit de heeren jhr. mr. W. Röell, voorzitter, mr. G. Ridder van Rappard, penningmeester. mr. F. Donker Curtius, secretaris, H. V. baron Bentinck, mr. W. B. A. Donker Curtius, J. A. Frederiks, jhr. H. Loudon, Willy Martens, welke comité een poging gemeend heeft te moeten doen om op nog andere wijze te trachten iets bij te dragen, ten einde aan die nooden eenigszins tegemoet te komen. Het wenscht het initiatief te nemen tot het houden van een

1590 Kunsttentoonstelling met daaraan verbonden loterij van ten toon gestelde voorwerpen in de zaal van Pulchri Studio, vermoedelijk in de maand Januari 1915. Deze zouden omvatten Oude, Nieuwe Kunst en Kunstnijverheid. De opbrengst daarvan zal afgedragen worden aan het Koninklijk Nationaal Steuncomité 1914. Hare Majesteit de Koningin heeft verklaard gaarne het Beschermvrouwschap over deze tentoonstelling te

1595 aanvaarden. Ter verwezenlijking van dit plan, hebben de heeren J. A. Frederiks en Willy Martens zich willen belasten met de regeling van de tentoonstelling, respectievelijk voor de afdelingen Oude en Nieuwe Kunst en die der Kunstnijverheid, waarin zij worden bijgestaan door twee sub-comités, bestaande uit de heeren dr. Jan Kalf, prof. dr. W. Martin, mej. Ida Peelen, dr. N. Rooseboom en J. Hoyneck van

1600 Papendrecht, Ives Browac, jhr. L. Storm van 's Gravezande, Com. van der Sluys.

De Noordam.

De heer W. Krol, kapitein van de "Noordam", van de Holland-Amerika-lijn, gisteren uit Queenstown te Rotterdam aangekomen, heeft aan de *N. R. Ct.* het volgende meegedeeld:

1610 Den 1sten dezer vertrok de "Noordam" met 34 passagiers eerste, 86 tweede en 244 derde klasse uit New-York. De reis was voorspoedig tot Maandag den 7den. Dien dag merkten wij aan bakboordzijde aan de kim een schip op, en omdat wij den ganschen morgen draadloos in verbinding waren geweest met de "St. Paul", van de American-lijn, dachten wij, dat het dit stoomschip was. De vlag konden wij niet onderscheiden. Het

1615 bleek later de Engelsche vlag te zijn. Een poos later komt, zeer onthutst, een van de marconi-officieren bij mij en zegt: kapitein, als u niet onmiddellijk stopt, vuurt hij op de "Noordam". Ik stoomde naar het stoomschip, dat de hulpkruiser "Caronia",

1620 van De Cunardlijn, bleek te zijn, toe, waarop van dat schip twee losse schoten, gevolgd door een scherp schot, werden gelost. Wellicht werd gedacht, dat ik met de "Noordam" op de "Caronia" in wilde loopen, hoewel de "Noordam" in zijn richting stoomde om hem ter wille te zijn. Toen de "Noordam" bij de "Caronia" kwam, werd van dat schip het sein: volle kracht vooruit, geheschen. Denkende, dat de "Noordam" als neutraal schip erkend was, werd van boord gesalueerd en werden de machines op volle kracht vooruit gezet. Maar nauwelijks wilde de "Noordam" haar reis vervolgen, of er
1625 viel weer een scherp schot, vlak voor langs den steven. Tegelijkertijd werd nu van de "Caronia" het sein: volle kracht achteruit en stoppen, gegeven. Toen stopte de "Noordam". Dit geschiedde drie dagen stoomens bewesten het Kanaal op 43 gr. 42' Noorderbreedte en 24 gr. 37' Westerlengte.

1630 Twee officieren van de "Caronia" kwamen met eenige manschappen in een sloep langs zijde en eischten inzage ven de scheepspapieren. Zij zagen daaruit o.m., dat wij een aantal Deutsche, Oostenrijksche en Hongaarsche passagiers aan boord hadden. Dit lieten deze officieren aan den hulpkruiser seinen, en zij keerden daarop naar hun schip terug om mondeling rapport uit te brengen. Daarop stuurde de "Caronia" twee officieren en 16 gewapende mariniers aan boord van de "Noordam", deelde mee, dat er
1635 gestoomd moest orden in de richting Queenstown, op de Zuidkust van Ierland, en gaf den te volgen koers aan. Vier gewapende mariniers kwamen op de brug. Den volgenden dag, Dinsdag, 's avonds 7 uur, ontmoetten wij het Engelsche oorlogsschip "Doris", dat 2 officieren en 12 gewapende mariniers aan boord van de "Noordam" overzette, waarna de officieren en manschappen van De "Caronia" ons verlieten, en dit stoomschip in
1640 Westelijke richting vertrok, end halfacht kwam de "Noordam", begeleid door de "Doris", te Queenstown, waar men in de baai ten anker kwam. De scheepspapieren (cognossementen en manifesten) werden onmiddellijk haar het douanekantoor gebracht en opgezonden raar Cork en van daar naar Londen. De officieren en mariniers verlieten de "Noordam" en werden vervangen door een majoor en 20 manschappen van de "Royal
1645 Munster" fuseliers. Van den 9den tot den 16den September heeft de "Noordam" in de baai gelegen. Zondag den 13den werden de Deutsche, Oostenrijksche en Hongaarsche passagiers, ten getale van 117, van boord gehaald. Zij zijn naar de Templemore Yail bij Cork gebracht, waar reeds meer geïnterneerden waren.

1650 Twaalf passagiers eerste, even zooveel tweede en een passagier derde klasse verlieten vrijwillig het stoomschip om op eigen kosten over Holyhead en Londen de reis naar het vasteland voort te zetten. Woensdagmorgen kwam van den chef van het douanekantoor te Cork het bericht, dat de "Noordam" uit kon klaren en de reis naar Rotterdam voortzetten, zonder dat er iets van de lading gelost behoefde te worden. De
1655 militairen verlieten het schip, de loods kwam aan boord, en te 3 uur vertrok de "Noordam" naar zee. Den volgenden morgen werd de "Noordam", dwars van Portland, nogmaals gepraaid door een Engelsch oorlogsschip. Even kwam men nog ten anker, waarbij men van een Engelsch officier vernam, dat de weg naar Rotterdam vrij van mijnen was, en toen werd over de Duins de reis vervolgd. Met een storm uit het Noordwesten kwam men voor den Waterweg aan. Gedurende De reis heeft men overigens
1660 behoorlijk goed weer gehad. De passagiers werden op het laatst wat ongeduldig, omdat de reis zoolang en zij waren eenigszins zenuwachtig, toen er van de "Caronia" met scherp geschoten werd. Woensdagnacht vertrekt de "Noordam" weer naar New-York.

De Kerk en de nooden.

1665 Door den Ring Enkhuizen is een schrijven gezonden aan de Alg. Synode der Ned. Herv. Kerk. Daarin wordt gezegd: De Ring Enkhuizen geeft uwe vergadering in overweging, of het niet wenschelijk is te achten dat van het hoogste bestuur onzer kerk een rondschrijven uitgaat aan de diaconieën, kerkvoogdijen, weeshuizen en andere heel- of
1670 half-kerkelijke instellingen, met name aan diegenen daaronder welken het beheer hebben over welvoorzienne kassen, om hen op te wekken om ditmaal, in afwijking van hun overigens meer beperkt arbeidsveld, aan de onder hun beheer staande gelden een ruimer bestemming te geven. Met name zou uwe vergadering er op kunnen wijzen, hoe de tegenwoordige algemeene nood binnenslands en niet minder in het verwoeste België het tot Christenplicht maakt voor een ieder die helpen kan om te helpen zooveel hij kan.
1675 De kring Enkhuizen houdt zich overtuigd dat het mogelijk is en zeer gewenscht dat door een dergelijk schrijven de niet weinig kerkelijke fondsen in rustige streken van ons land hun welvoorzienne kassen althans voor een deel beschikbaar stellen, nu aller hulp noodig is. Waar zoo menigmaal is gerept van belasting der gelden in de "doode hand", doet zich nu een goede gelegenheid voor om te doen blijken dat onze kerkelijke
1680 administratien vermogen mede te leven met wat het nationale leven beweegt en ruimer interesse hebben dan voor het enge gebied binnen de grenzen harer gemeenten. Ook hieruit heeft te blijken dat onze Kerk met recht een Nationale Kerk wenscht te heeten.

1685 **Gehuwde vrouwen in kampementen enz.**

Aangezien het Koninklijk Besluit regelende het huwen van de officieren nog geen regeling bevat, ten einde te verhinderen dat de vrouw van een gehuwd officier haren echtgenoot volgt bij militaire expeditiën of marschen, of verschijnt in de kampementen en de kantonnementen of bij het leger wanneer het te velde is, heeft de opperbevelhebber van Zee- en Landmacht onder de aandacht van de autoriteiten der landmacht gebracht, dat het vooral over de onder zooveel ongunstiger omstandigheden van hunne gezinnen gescheiden militairen beneden den rang van officier, ongewenscht wordt geacht en mitsdien moet worden tegengegaan dat de vrouw van een gehuwde officier verblijft in de kampen of kantonnementen, indien deze plaatsen niet de vaste woonplaats van haren echtgenoot zijn.

1695 **Ontwikkeling van gedetacheerde militairen.**

Te Groningen is gisteren een vergadering gehouden van personen uit alle deelen der provincie, ter bespreking der mogelijkheid om comités op te richten voor de ontwikkeling van gedetacheerde militairen. Een commissie van uitvoering werd benoemd met jhr. Van Berensteyn, burgemeester van Veendam, als voorzitter, en F. G. Scheltema te Groningen als secretaris. Als voornaamste middelen werden genoemd leeszaalen en cursussen.

1705 **Gezelligheid op de forten.**

Woensdagavond was de bezetting van het fort Kijkuit bij Vreeland voor 't eerst in de gelegenheid te genieten van een der, door het Bestuur der Volksuniversiteit georganiseerde, avonden. In een met de voorhanden bescheiden hulpmiddelen versierde loods werd een concert gegeven door mej. Itallie (piano), die bij deze gelegenheid de ontbrekende piano verving door een meegebracht opvouwbaar orgel, en de heeren Sam Swaap (viool) en S. Denijs (zang), afgewisseld door voordrachten van Hollandsche gedichten door mevr. Martin Kalff-De Holl. Muziek van Bach en Haydn, liederen van Spoel en Zweer en verschillende gedichten, op schitterende wijze voorgedragen, werden door de aanwezigen met de grootste aandacht gevolgd. Zeer veel succes had het lied "Neutraal", tekst van François Pauwels, gezongen door den heer Denijs, begeleid door de componiste van het lied, mej. R. M. Wertheim. Het krachtig applaus, dat telkens weerklonk, was voor de uitvoerenden een bewijs van de groote waardeering, die hunne poging om wat afwisseling te brengen in het eentonige fortleven bij de bezetting vond. Aan het slot van den avond vertolkte een der korporaals de dank der bezetting. De fortcommandant bracht later in meer besloten kring ook zijn hartelijken dank voor het verschafte genoeg. Gisteravond werd door den heer Warrie, piano-humorist, en den heer Joh. Oostveen, directeur van de Ver. Volkszang, een uitvoering gegeven tusschen kanonnen en projectielen, in een tot schouwburgzaal ingerichte en met stroozakken versierde loods, voor de bezetting van het fort bij Vijfhuizen.

1725 **Posterijen en Telegrafie.**

De vertraging voor telegrammen met Duitschland is geweken.

DE OORLOG.

1730 **DUITSCHLAND.**

De stemming in Duitschland.

Onze Berlijnsche berichtgever schrijft van 17 September: Het vreemde verschijnsel moet geconstateerd worden, dat men thans in Duitschland alle buitenlandsche bladen toelaat – die met een vertraging van slechts één etmaal aankomen, hetgeen aan de nog niet zeer snelle treinverbindingen en aan de gereduceerde post-bestellingen geweten moet worden – terwijl, volgens de klachten van mijn collega's in Londen [en] Parijs, daar de buitenlandsche bladen tegen gehouden worden. Da rollen zijn omgekeerd, vroeger klaagde ik, nu klagen zij. Het gevolg van dezen onbelemmerden invoer van buitenlandsch nieuws is natuurlijk, dat in de afgelopen week de Parijsche en Londonsche lezingen omtrent het groote gevecht aan de Marne in Berlijn bekend werden, niettegenstaande de Berlijnsche bladen er g[een melding] van maakten, omdat hun dit verboden werd. De twijfel drong tot alle standen door of het daar in het westen voor het Deutsche leger wel goed zou gaan. En natuurlijk steeg de spanning met den dag, vooral nu namens den Duitschen generalen staf of geen of zoo goed als niets zeggende berichten gepubliceerd werden. Het publiek werd eenigszins onrustig, dacht en sprak over niets anders dan over den slag aan de Marne. Deze onrust – die werkelijk geen oogenblik steeg tot wanhoop, zooals men wilde doen gelooven in het buitenland – openbaarde zich in het gedrang voor de filialen der kranten en in de volte der koffiehuisen. In zulke dagen van uiterste spanning bewondert men de discipline van

1750 den Duitscher, die niet mort, geen ontevredenheid laat blijken, èn zijn rotsvast
vertrouwen in het leger.
Wie zou het mogelijk geacht hebben, dat in deze tijden een volk van zestig millioenen
ongestraft in onwetendheid gelaten zou kunnen worden, een week lang, omtrent
gebeurtenissen op het slagveld, terwijl dit zelfde volk de zekerheid heeft, dat er
1755 iets belangrijks geschiedt en het vage vermoeden, dat de afloop niet zoo gunstig zal
zijn als die van de vorige operaties? Niets heeft men hier officieel gehoord van de
omzwenkende beweging van den rechtervleugel, die Parijs liet liggen. Niets naders van
de gevechten nabij Nancy, die veertien dagen geleden reeds aangekondigd werden. Niets
naders van de omsingeling van Verdun. Niets van het terugtrekken tot Reims, van het
1760 prijs geven van Amiens. Niets van alles, wat de Fransche en Engelsche generale staf
met de grootste stelligheid bekend maken. Gistermorgen alleen werd er in een
officieele mededeeling gesproken van het gevecht aan den Duitschen rechtervleugel –
onder Von Kluck – dat twee dagen reeds duurde. Twee dagen? Wordt er dan niet sedert
den zesden September gevochten? Is er in de week van zes tot dertien September niet
1765 noemenswaardig gevochten? Wordt niet met deze lakonieke twee dagen de worsteling aan
de Marne genegeerd, eindigde met een volkomen nederlaag van de Duitsche troepen? Of
moet het publiek maar zelf de conclusie trekken, dat daar aan de Marne niet alles
naar wensch ging uit het feit, dat de Saksische generaal von Hausen, veertien dagen
geleden nog met roem overstelpt, plotseling ziek geworden is, zoo ziek, dat hij
1770 vervangen moest worden door generaal von Einem?
De Duitsche generale staf heeft in de eerste dagen van den oorlog meegedeeld, dat hij
niet alles zou zeggen, wat er verteld kon worden, alleen, wat hij kwijt wilde zijn.
Doch wat hij zei, zou overeenkomstig de waarheid zijn. Aan deze belofte heeft de
generaal-kwartiermeester von Stein, die nu naar het westelijke front vertrokken is,
1775 zich gehouden. Wat hij zei, bleek juist te zijn. Doch de vraag dringt zich op, of
voor een onbepert vertrouwen in de mededeelingen van den generalen staf het ook niet
wenschelijk is geen veldslag van een geheele week te elimineeren. Of, indien de
officieele mededeelingen van den vijand onjuist mochten zijn, deze beslister te
dementeeren dan door een souvereine negatie.

1780 **Pijlen als wapen van vliegers.**

In de "Münchener Med. Wissenschaft" meldt de geneesheer, dr. Volkmann, dat Fransche
vliegers gebruik maken van een nieuw wapen, namelijk van pijlen. Gewonden, door dien
geneesheer verzorgd, melden: Plotseling voelde ik een stekende pijn in mijn
1785 rechtervoet, even boven den enkel. Aanvankelijk meende ik door een mijner kameraden
bij ongeluk geschoten te zijn, maar bijna onmiddellijk daarna schreeuwde ook anderen
van den pijn en de paarden der wagens werden schuw. Toen ik naar mijn voet keek zag
ik daarin een ijzeren pijl van ongeveer 1½ c.M. lang. Ongeveer vijftien mijner
kameraden waren ook door pijlen getroffen; een hunner was in de buik getroffen, een
1790 andere was met den voet aan den grond gespietst, een derde had een pijl door de wang
in den mond gekregen, een paard was vlak boven het oog getroffen. Spoedig bleek dat
wij uit een vliegtuig waren beschoten; geen der wonden was ernstig. Zoodra wij
verbonden waren kropen wij onder de wagens, om ons te beschermen. Van de 50 pijlen
die geschoten werden, hebben er 15 wonden veroorzaakt, meerendeels vleeschwonden; het
1795 been werd zelden gewond. Slechts bij een man, die een pijl in het hoofd kreeg, trad
de dood onmiddellijk in. De pijlen bestaan uit een 10–15 c.M. lange schacht uit
staal, van 8 m.M. dikte; er is een zeer scherpe punt aan. Door de snelheid, waarmede
het vliegtuig ging, werden personen in vier compagnieën en van de daarachter staande
batterij gewond.

1800 **Arbeid voor krijgsgevangenen.**

Bij keizerlijk besluit, opgenomen in den "Reichsanzeiger", is een vereenvoudigde
wijze van onteigening voor algemeen nut ingevoerd, om gelegenheid te geven voor
arbeid van krijgsgevangenen. De 250,000 krijgsgevangenen in het Duitsche Rijk zullen
1805 worden gebruikt voor het aanleggen van spoorwegen en waterwegen. Tot de waterwegen,
die zullen worden aangelegd, behooren de verbetering van de Oder van Koblau tot
Annaberg, de verbetering van de Oder bezuiden Breslau, het aanleggen van het Planer-
kanaal, de hoogwater werken aan de Elbe, de afwatering van moerassen en het aanleggen
van een zijkanaal van de Lippe.

1810 **De mobilisatie.**

Naar aanleiding van de mededeelingen, die de heer Poutsma aan onzen Londenschen
correspondent deed over de Duitsche mobilisatie, merkt onze Berlijnsche correspondent
op: De heer Poutsma deelde na een bezoek aan Berlijn mee, dat "oorlogsproclamaties
1815 aangeplakt over geheel Duitschland, waarin tot mobilisatie werd opgeroepen, gedrukt

waren in twee kleuren, zwart en rood en alle het jaartal 1912 droegen. Het cijfer 2 was met blauw potlood doorgehaald en vervangen door het cijfer 4 en alle volgende proclamaties, ook die waarbij de Landsturm mit Waffe – niet die ohne Waffe, die is nog niet opgeroepen – werd gemobiliseerd, waren aanvankelijk met 1912 bedrukt
1820 geweest. Bewijs dus, dat Duitschland twee jaar geleden dus geheel op een oorlog was voorbereid." De heer Poutsma vergist zich. Primo is in oorlogsproclamaties niet tot mobilisatie opgeroepen. De vuurroode plakaten – waarover ik in een mijner eerste oorlogsbrieven natuurlijk onmiddellijk schreef – waren absoluut geen
1825 oorlogsproclamaties, doch alleen mededeelingen omtrent de mobilisatie, waar en wanneer de verschillende lichten zich te melden hadden. De bijzonderheden waren met blauw potlood ingevuld. Doch dit doet minder ter zake, wordt alleen vermeld om te laten zien, hoe onnauwkeurig de zegsman van mijn Londenschen collega keek. De hoofdzaak – immers hierom draait de bewering, dat Duitschland twee jaren geleden reeds klaar was voor den oorlog, – is, dat het jaartal 1912 veranderd zou zijn in
1830 1914 alle mobilisatie-proclamaties droegen als jaarcijfer alleen en uitsluitend het cijfer een van de duizendtallen. De negen van de honderdtallen, de één van de tientallen en de vier van de eenheden waren met blauw potlood geschreven. Hetgeen eveneens door mij onmiddellijk is vermeld in een der eerste brieven. Ik uitte toen het vermoeden, dat deze plakaten waarschijnlijk spoedig na 1870 reeds
1835 gedrukt waren en ze zoo lang bewaard lagen in een kast van den generalen staf. Wil men uit de dateering van deze proclamaties concluderen, wanneer Duitschland klaar was voor den oorlog, dan zou men kunnen zeggen, dat in de negentiende eeuw, waarschijnlijk na 1870, Duitschland rekende op een oorlog ten allen tijde. Ik voeg erbij, dat de mobilisatie-plakaten voor den landstorm gedrukt waren niet op rood,
1840 doch op smetteloos wit papier. En ten slotte: Niet op de aanplakzuilen is aangeraden geen rouwkleeren te dragen – ook hierover heb ik den lezer van het "Handelsblad" ingelicht – doch alleen is het verzoek geuit in de dagbladen. Op de aanplakzuilen ziet men nog steeds de reclame-prenten van winkeliers, die in rouwgoed doen.

1845 **Von Hausen en Von Einem.**

Zoals onze Berlijnsche berichtgever ons mededeelt, is de Saksische generaal von Hausen, die een der legerkorpsen in Noord-Frankrijk aanvoerde, plotseling wegens ziekte vervangen door den generaal der cavalerie von Einem. Generaal von Hausen had in de eerste gevechten met de Franschen de tweede Deutsche armee aangevoerd, die
1850 naast het leger van von Kluck op den rechtervleugel streed. Na den terugtocht van dien rechtervleugel over een afstand van 60 K.M. is generaal von Hausen plotseling ziek geworden en vervangen door den vroegeren minister van Oorlog, generaal von Einem, genaamd Rothmaler. Generaal von Einem is de zoon van een Hannoversch officier, die bij de Cambridge-dragonders in den slag bij Langensalza tegen de Pruisen, 27 Juni
1855 1866, sneuvelde. De generaal trad den 3en Aug. 1870, na de Cadettenschool te hebben doorlopen als vaandrig in een uhlanen-regiment, maakte den geheelen veldtocht mede, en werd in 1880 bij den generalen staf geplaatst. Afwisselend bij de cavalerie of bij den generalen staf werkzaam, werd hij in 1900 tot generaal-majoor en directeur van het algemeene oorlogsdepartement bevorderd. Van 1903 tot 1909 was hij minister van
1860 oorlog; in 1909 werd hij tot commandeerend generaal van het VIIe armeekorps bevorderd.

Hoogverraad.

1865 STRAATSBURG, 18 Sept. (W. B.) De krijgsraad maakt bekend, dat tegen den advocaat Justizrat Blumenthal, gewezen afgevaardigde in den Rijksdag en burgemeester van Colmar, die als zoodanig lid van de Eerste Kamer voor het Rijksland was, een vervolging is ingesteld wegens hoog- en landverraad. Zijn vermogen is in beslag genomen.

1870 **BELGIË.**

De vice-consul van Argentinië doodgeschoten.

Onze berichtgever te Maastricht telephoneert ons: Bij de inneming van Charleroi is door de Duitschers de vice-consul van Argentinië uit zijn huis gehaald en doodgeschoten, niettegenstaande de Argentijnsche vlag uithing en het Argentijnsche
1875 wapenbord aan den gevel was bevestigd.

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Matrozen in Russische gevangenschap.

1880 WEENEN, 19 Sept. (W. B.) Het "Neues Wiener Tageblatt" verneemt uit Fiume: Negen, uit Russische gevangenschap teruggekeerde matrozen melden, dat bij het uitbreken van den oorlog het stoomschip "Libera Stella" uit Triëst in de Zwarte Zee door Russische

Naspeuringen van Paul Theelen: 19 september 1914

1885 kruisers aangehouden en de bezetting gevangen genomen werd, in het geheel 29 man, die later in de haven Eupatoria geboeid naar Siberië moesten marcheeren. Bij het verblijf in verschillende plaatsen werden de menschen dagenlang in vreeselijke, onderaardsche gevangnissen opgesloten. Hun voedsel was droog brood en vuil water. In het gouvernement Cherson werden tolken aan hen toegevoegd. Negen matrozen, die Italiaansch spraken, werden vrijgelaten en kwamen, onder groote ontberingen over Roemenië naar Hongarije. De andere zeven-en-twintig werden naar Siberië gebracht.

1890 **ROEMENIE.**

De houding van Roemenië.

1895 WEENEN, 18 Sept. (W. B.) Aan de "Reichspost" wordt uit Boecharest bericht: Evenals de conservatieve partij heeft ook de liberale opnieuw stelling genomen ter zake van den politieken toestand. Over het resultaat van de besprekingen waaraan, onder voorzitterschap van Bratiano, de leden der regeering en verschillende invloedrijke personen deelnamen, werd bekend gemaakt, dat de leden der Nationaal-Liberale partij zich ten volle solidair verklaarden met de regeering. Over de quaestie der eventueele bijeenroeping van de Kamers ter vaststelling van de noodige maatregelen voor de behoeften in deze buitengewone omstandigheden ontstaan, werd besloten, de vraag 1900 betreffende doelmatigheid en tijd geheel aan de regeering over te laten.

OOST-AZIË.

De stemming in China.

1905 WEENEN, 19 Sept. (W. B.) In de "Rundschau" wordt gezegd: In Peking heerscht groote opwinding over den eisch van Japan, het vrije hand te laten in China; dit heeft tot levendige protesten aanleiding gegeven. Van Chineesche zijde worden allerlei geruchten over onlusten en revolutie in China tegengesproken. De opwinding tegen de mogendheden der Triple Entente, voornamelijk tegen Engeland en Rusland neemt toe. Men beschuldigt Engeland dat het Japan tegen China opzet, om ten koste der Chineesche 1910 Republiek Japan een vriendelijkheid te bewijzen. De ontstemming tegen Rusland wordt geweten aan het feit, dat de stedelijke commandant van Petersburg voor den geheelen duur van den oorlog alle Chineesche kooplieden verbodt in zijn district verblijf te houden. Ook wordt te Peking beweerd, dat tusschen Japan en Rusland thans een 1915 overeenkomst is gesloten, waarbij Japan machtiging verkreeg voorloopig Mantsjoerije en Mongolië te bezetten.